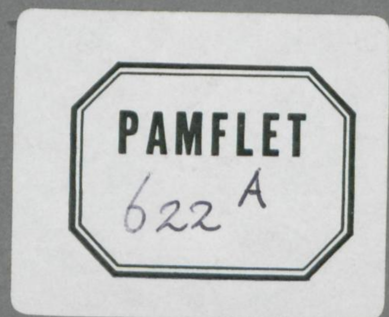

PAMFLET
622 A

ANTVVOORDE
DER
DIENAREN
Des Woorts ende Ouderlinghen der
Kercken van Hollandt,

Uyt den naem derselven onlancks vergadert gheweest sijnde tot Haerlem: Aen mijn E. E. Heeren de Staten desselven Landts:

Op de Remonstrantie by de Overicheydt van Leyden, aen de voorsz. Heeren ghedaen, ende uytgegeven, aengaende 't verhandelde der Dienaren des Woordts end' Ouderlingen der Nederlandtsche Kercken in het Synodus tot Middelburch &c.

Waer inne de klachten tegen 't voorsz. Synodus ende Synodale Acten voortgebracht / kortelick ende klaerlick tot noodighe ontschuldinghe der Kercken beantwoort werden.

Ghedruckt by Meinardus van Dreunen, nae de Copye
TOT DELFT.
By Aelbert Henricxz. woonende aent Merctvelt / Anno 1582.

Aen den Christelijcken Leser

DE Regeringhe ende discipline der Kercken, conform het voorbeelt der eerste Apostolische Kercke, is oyt ende oyt bestreden gheweest, niet alleen van de openbare vyanden, maer oock, jae meest van soodanighe ghemeynde vrienden, die, overmits sy onder den Christelijcken naem, onchristelijcke leere of leven voeren, het subject van de ordre en discipline gheworden sijn; of immers in hare conscientie vreesen, dat sy schier of morgen het naesten subject mochten worden: ende alhoewel de bedienende ordre de Kercken alleen tot geestelijcke informatie ende stichtinghe der conscientien aengeleyt, van de heerschende en dwingende macht der Overheden in 't wereltlijcke regiment seer duydelijck van Godt in sijn woort onderscheyden wort; hebben evenwel de ongeregelde menschen, niet ghereeder gehadt, als de formeele ordre ende het recht der Kercken 't sy aen den pretensen stoel van Roomen, 't sy aen de politijcke Magistraet over te draghen: om soo met meerder schijn tot een van beyden, met beyde de sweerden ghewapent sijnde, by wege van exceptie declinatoir, haren toevlucht te mogen hebben.

De exempelen van appellen tot den stoel van Roomen, en het begeerich aennemen der selver, sal ick nu voorby gaen. Wil alleen den leser versoecken te ghedencken, hoemen elders ende op dese Nederlanden de ghereformeerde Kercken met dit uyt-vlucht getroubleert heeft; om onsuyverheydt der leere, of ongeregeltheydt des levens het hooft boven te houden. De handelingen met Coolhaes, Herbers, ende diergelijcke konnen sulcks uytwijsen. Maer de Remonstranten moeten hier in uytmunten: als dewelcke niet alleen indirectelijck, of achter de hant, maer directelijck ende opentlijck in hare Remonstrantie Anno 1611. van de Grootmogende Heeren Staten van Hollandt versochten,

tegen

tegen Kerckelijcke censuren geprotegeert te werden; ende daer en boven met verscheyden schriften den overdracht van de ordre en het recht der Kercken tot de Overheydt soo verre dreven, en met eenen door calumnien van een nieuwe pauselijcke tyrannye, inquisitie, conscientie-dwanck, vertredinge van de publijcke autoriteyt &c. de Christelijcke ordre der Kercken soo verdacht maeckten, dat de Overheden in vele steden, jae door authoriteydt van gheheele provincien [als Utrecht in hare Kercken ordre Anno 1612. ende Hollandt in haer Resolutie Anno 1614.] dese Remonstrantsche Kerckelijcke macht tot onderdruckinghe van de suyvere leere ende de goede ordre der Kercken, haer begonden aen te matigen; en in 't werck te stellen: tot dat sy door de stemme uyt den Hemel [Actor. 9. v. 4.] ter aerden vielen. Onse litungie en de formulieren van eenicheydt sijn publijckelijck hier te lande gheapprobeert, ende noch jonghst in den jare 1651. in 's Gravenhage. In de selve [te weten in de confesse artic. 29. 30. 31. ende Cathechisimus [vr. 82. 85.] wert de Kerckelijcke regeringe ende discipline niet de Magistraet, maer de Kercke toegeschreven; wert oock de voornoemde discipline tot een derde merckteecken van de Kercke [niet van de Magistraet] ghestelt in den. 29. art. onser confessie. Doch dit komt weynich in consideratie: alst maer yemandt in sijn particuliere saecken of desseynen anders dienstich is, soo wert de confessie, Catchisimus, liturgie, lichtelijck ter sijden ghestelt, of tot een wassen neuse gemaeckt. Ende even wel willen de luyden voor ghevaluerde deelgenoten der ghereformeerder religie ende ledematen der Kercke ghehouden werden. De Remonstranten hebben dese translatie van het recht ende ordre der Kercken tot de Overheden soo hooghe gheacht, dat sy de selve als het wind-as maeckten om de gereformeerde religie uyt de Kercke te schuyven, ende hare nieuwicheden daer in te schuyven. Dit instrument hebben de Anabaptisten, Libertijnen, Socinianen, Enthusiasten, Erastianen, ende independenten [al hoe wel dese in 't principale stuck der leere rechtsinnich willen sijn] in Enghelandt mede weten te gebruycken, en de vastellinghe der gere-

for-

formeerde religie ende de approbatie van de presbyteriale regeringhe ende discipline te verhinderen. Onder andere Schriften, heeft seecker Boeck, voerende den onbesinneden ende Injurieusen titul, *ad ædificatores imperii in imperio* aen den Protector Olivier Cromwel ghededicceert, in klare termen de Kercken van alle haer recht ende ordre ghetracht te berooven ende de selve den Magistraten toe te eygenen: soo haest de ware religie en dit bestel by de Magistaten wert aengenomen; ende soo wanneer sy 't selve niet en doen, of ghedaen hebbende onderlaten, dat dan de macht by de Kercke sal blyven, of tot de selve wederkeeren. Indien dese soete of sotte fantasye, uyt Godes woort soo klaer bewesen ware, alsse wel klaerlijck ende distinctelijck voorgestelt wiert; dan soude het vvat te seggen sijn. Eertijdts heeftmen in dese onse Provincien yetvves tegen het recht ende ordre der Kercken, sonder distinctie, sonder bewijs, vvillen babbelen, in seecker Boecxken ghenaemt, Justificatie van Leyden; oock in een Remonstrantie aen de Grootm. Heeren Staten van Hollandt Anno 1582. [diemen meynt by dien bitteren vyant der Kercken Dirck Cornhert beworpen te sijn]: daer de ordre der Kercken ende de actien des nationalen Sijnodi tot Middelburch Anno 1581. op 't hatelijckste, niet sonder grove calumnien, werden ghetraduceert. Waer op de Synode van Hollandt Anno 1582. tot Haerlem vergadert, een seer besette, discrete, en bondige apologie heeft gestelt; weerdich, insonderheydt in dese tijden, gelesen te vverden: of het geviel dat diergelijcke Kerckeloose ende ondiscrete concepten ergens quamen op te bortelen; daer op de selve soude konnen ghepast vvorden. Devvijle daer niet nieuvvs is onder de sonne. Tot dien eynde hebbe ick dese apologie doen herdrucken, op dat de goede maximen en de ghetrouvve voorsichtighe devoiren onser Kerckelijcke voorsaten ons tot een exempel mochten dienen; om 't selve des noot sijnde, nae te volgen.

Aen

Aen de Edele wijſe ende vermogende Heeren, mijn Heeren de Staten s' Landts van Hollandt.

MIjn Heeren: wat een ſonderlinge genade Godt almachtich den Nederlanden/ ende met name den lande vā Hollant/ in deſen laetſten tijdē bewesen heeft/ ende alſnoch bewijſt/ daerinne verweckēde de opēbare oeffeninge ſijns heyligen Godsdiēſts ende als weder optimmerende ſijn vervallen geeſtelicke huys: Connen uwe E. E. met ons veel beter dencken dan uyt ſprekē/ is ooc in hemſelven veel meerder/ dā yemant gedencken eñ overleggē kan. Gelijckerwijs nu een yegelick/ die by hemſelvē weet hoe noodich het is/ dat inde gemeene huyſ houdinge goet regiment ende ordonnantie gehoudē werde/ lichtelik beſluyten kan/ dat veel min het voorſz. geeſtelicke huys des levendigen Godts/ welck is ſijn Kercke ſonder ſekere bequame ordeninge kan beſtaen: Alſoo weten uwe E. E. dat het der Kerckendienaren/ die in dit huys als diſpenſiers Gods verkeeren/ ampt ende officie is/ niet alleen het woordt des Heeren te leeren/ ende ſijne Sacramenten te bedienen/ maer oock ſorghe te draghen/ datter alle dinghen eerlijck ende gheſchictelijck toegaen/ ende voornemelijck dat t' voorſz. Woordt ende Sacramenten alſoo bedient/ ghehoort ende ghebruyckt werden/ dat de eere Gods ende der menſchen ſalicheydt daer door ghevoordert worde. Om hier toe onder anderen eendrachtelijck te arbeyden/ hebben tot allen tijden inder Kercke Chriſti de Synodi ofte vergaderinghen der Herderen ende Ouderlinghen ghedient/ achtervolgende 'twelcke in deſen Nederlanden/ ſoo te voren onder de vervolgingen (ſoo veel doenlijck was) als inſonderheydt daer na inde Vrijheyt/ oock ſelfs hier in Hollandt/ met believen van uwe E. E. ſulcke vergaderinghen ghehouden ſijn: ende met namen int voorleden jaer van lxxxj. met bewillinghe der generale Staten/ tot Middelburch: alwaer behalven andere handelinghen/ de ordeninghe te vooren inde generale Kercken gheſtelt: vanden ghedeputeerden derſelven overſien/ ende corter/ als in een corpus/ 't ſamen ghetoghen is/ om der Overicheydt overghegeven/ ende vande ſelve goet bevonden/ de hant daer aen ghehouden te moghen werden. Alſoo nu uwen E. E. de voorſz. Kercken-ordeninghe van onſent weghen overghegeven/ ende by uwe E. E. aende vroedtſchappen der Steden al omme gheſonden was/ om neerſtelijck overſien/ ende nae volkomen rapoort daer inne ghedaen te werden/ als uwe E. E. nae recht bevinden ſouden te behooren: Siet/ ſoo heeft de Raedt ende Vroedtſchap der Stede van Leyden/ niet te vreden ſijnde haer ghevoelen/ in ghelijcker manieren als andere Steden/ in te brenghen/ een Remonſtrantie/ by den haren ghemaeckt/ ende int heymelijck ghedruckt/

eerſt in

eerst in Februario sommighen secretelijck toeghesonden ende medeghedeelt / ende daer nae in Martio / ghelijck uwe E. E. weten / inde vergaderinghe der Staten ghepresenteert. Van welcke Remonstrantie ofte vertooch dit vast de somme ende scopus is : Alsoo de Overicheden des Landts schuldich sijn de beste middelen te ghebruycken, waer door hare onderdanen vanden allerhoochsten noodt ende ellendicheden der teghenwoordigen oorlogen ontslagen, ende voor alle tyrannye ende onghemack in toecomenden tijden bewaert souden moghen werden, ende over sulcx te weeren al 't ghene, waer door desen gruwelijcken brandt meer ontsteken, ende de fondementen van een nieuwe Pausselijcke tyranne gheleyt werden : Dat sy daeromme de Acten des Synodi niet konnen noch moghen aennemen als inden welcken de Kercken-dienaren haer met andere dan met Kerckelijcke dinghen moeyen, de auhoriteyt der Overicheden verminderen, teghen het uyterlicke welvaren ende vrijheyt der ghemeyne ondersaten handelen, tot een nieuwe tyrannye ende Pauselijcke macht tenderen ja in materie vanden Huwelijck een juck swaerder, alst int Pausdom oyt gheweest is, hen opleggen, &c. 'twelcke sy gantsch niet ghesint sijn te lijden, ende soo weynich als het oude Pausdom weder aennemen sullen : Vermanende ghenoech alle andere Vroedtschappen / haer exempel hier in na te volghen. Dese ende dierghelijcke belastinghen teghen de Kerckelicke 't samenkomsten ende handelinghen / sijn voorwaer seer swaer / ende wanneer slechts een vanden voorsz. stucken warachtich ware / soo bekennen wy dat de Magistraet van Leyden met recht daer van niet alleen self een afkeer hebben / maer oock anderen een afkeer maken soude. Maer indien het genoech is te beschuldighen / wie sal immermeer onschuldich bevonden werden ? Wy konnen oock van uwen E. E. niet gevoelen / datse dese maniere van beschuldinghe goet vinden / datmen de generale Kercken by alle de Werelt / met gedruckte boecxkens / aldus gaet diffameren ende leelijck maken / jae de Overicheden ende Ondersaten d'een teghen d'ander in oneenicheydt schijnt te willen stellen. Want het soude (ons bedunckens) eenen Magistraet / die den rust ende vrede des Landts ende de koelicheydt soo lief heeft / als die van Leyden in dit vertooch haer laten verluyden dat sy doen / veel beter betaemt hebben / indien sy yet hadden teghen de Acten ende Ordinantien des Synodi / 't selve uwe E. E. in onse teghenwoordicheydt mondelinck te remonstreren / op dat wy onse defensie daer teghen hadden moghen doen : ghelijck uwen E. E. wel bekent is / dat wy meermael aenghebboden hebben / ende de gheleghentheydt dickwils daer toe gheweest is. 'Tis wel waer / dat eerst maer ettelijcke dousijn Coppen vande voorsz. Remonstrantie door haer bevel ghedruckt / ende niet dan eenigen int bysonder (als voren) mede gedeelt / ende voorts uwen E. E. overghegheven sijn gheweest : ende datse daer na (quansuys) steels ghewijse / ende niet door haer bevel of toelatinghe / ghedruckt ende over al verspreydt sijn : Maer wy gheven uwen E. E. te bedencken / of dit binnen haer stadt / met een ghemeene welbekende letter / van een borgher ende inghesetten aldaer / onverbeurt teghen haer verbodt heeft con-

nen

nen gheschieden: daer sy doch te voren een so straffe inquisitie op een simpele uytschrijvinghe der Remonstrantie ghedaen hadden. Ghelijck wy dan aller eerst/ (siende datmen ons met onderstekent boeckens secretelijck/ ende voorts in uwer E. E. vergaderinghe / teghen billickheydt beswaerde) ons grootelijcx bedroeft hebben: Alsoo heeft het ons insonderheydt wee aen 't herte ghedaen/ als wy ghesien hebben/ dat over de gantsche Wereldt dese beswaringhen openbaer ghemaeckt sijn / te meer / overmits dat alle die eenich onderscheydt ende kennisse van stijle hebben / uyt de voorrede oordeelen sulcx gheschiet te sijn door het middel van een seker formel partije der Religie / in Hollandt openbaerlijck gheoeffent/ ja verachter van alle uytwendighe Exercitien van Religie: van wien nadenmael de stadt Leyden / ende dese Remonstrantie so hoochelijck inde voorrede voorsz. gheprezen wert / by velen vromen ende verstandighen wort ghevreest/ dat door dit schrijven (de Remonstranten meest al selfs daer op niet denckende) een onwech ghebaent / ende de menschen niet gheleydet/ maer misleydet werden tot een seer verderffelijcke licentie / moeder van soo veel grooter lyden/ als Anarchie (ofte een wesen sonder Regiment) arger dan Tyrannie vanden Heydenen selfs ghehouden werdt. Ons aengaende / weten uwe E.E. wel/ ende gheven onse handelingen overvloedich ghetuygenisse/ hoe weynich lusts wy tot strijdtschriften hebben: die noch noyt met schriften yemandt ghetercht / ja sulcke moderatie bewesen hebben / dat wy ghetercht sijnde/ hoewel de penne niet ongheroert / nochtans 'tghene gheschreven was / onghedruckt gelaten hebben/ hopende dat sonder drucken de Calomnien teghen de Kercken uytghegheven / door eenighe andere middelen onderdruckt ende wech ghenomen souden werden; waer door wy oock by veelen niet als coel/ maer als al te cout ghehouden sijn: Alhoewel wy dan veel liever hadden / dat alle dese dinghen met een eeuwighe stilheydt ende vergetenheyt begraven waren: Nochtans/ alsoo ons d' experintie heeft gheleert / dat / andere sprekende / ende wy stilswijghende/ de onnooselheydt verdruckt werdt / ende terwijle dit boexken by allen onverhindert werdt ghelesen / ons stilswijghen van d' eene voor schultbekennen/ ende van d' andere voor verradinghe of desertie der gherechtigher saecke ghehouden werdt: ja sommighe oock haren roem draghen/ dat wy teghen onse beschuldigers niet dorven kicken / ende alsoo een grooten afbreuck inder Kercke gheschiedt: So hebben wy ons ghenoodtsaeckt bevonden / een verantwoordinghe aen den dach te gheven: welcke wy midts desen uwen E. E. in aller reverentie presenteren / niet twijfelende/ also sy t' ander oore tot noch toe ledich ende ghestopt ghehouden hebben / sy sullent nu voor dese Defensie open doen / de welcke wy niet min rechtveerdich houden / als sy eenvoudichlijck ende met moderatie/ sonder eenighe verre ghesochte vreemde manieren van spreken / ende eenighe bitterheydt oft schamperheydt gheschreven is / als vanden ghenen die professie doen van anderen goet exempel te gheven / ende niet twistachtich te sijn/ maer het quaet te verdraghen / ende de ghene die tegenstaen met alle sachtmoedichept te onderrichten. Verhopen oock dat de Magistraet van Leyden selfs hem hier mede ghenoech gedaen sal houden / ('twelck so niet gheschiedt/

schiedt / wy ootmoedich versoecken mondelijck teghen malcanderen ver-hoort te werden /) ende dat wy eens door 't middel uwer E. E: in ruste ende stilheydt onse Gemeenten sullen voorstaen ende regeren. Waer toe wy uwe E. E. hoochelijck bedancken / dat sy de ordeninghe der Nederlantsche Kercken goedertierlijck ontfanghen / door de haren neerstelijck doen oversien: op dat also door sijne Excell. ende uwen E. E. een goede sekere forme van Kerckenregeringhe ghesancteert ende bevesticht sijnde / het Rijcke ons Heeren Jesu Christi / onder de eendrachtige ende Goddelijcke bedieninghe der Kercke verbreydet / ende de landen vanden Heere in desen periculeusen tijden voor alle voordere swaricheden bewaert moghen werden. Wenschende uwen E. E. hier mede een ghelucksalige ende voorspoedighe regeringhe: Amen.

Vwer E. E. onderdanige dienaers,

De Dienaers des Woorts ende Ouderlinghen der Kercken van Zuydt ende Noort-Hollandt.

Antwoorde der Dienaren des Woordts ende Ouderlinghen der Kercken van Hollandt, Op de Remonstrantie, &c.

NAe dat die van Leyden de helft harer Remonstrãtie door gebracht hebbē met eē overbloedige verclaringe/ datse tot geenē Religions-dwangh int cleyn noch int groot, noch tot eenige statutē oft decreten daer het streckēde, aen te nemē, soudē verstaē willen: op welcke materie sy noch evē wel int eynde desselvē haers Schrifts wederome vervallē/ alwaer wy so veel noodig is/ antwoordē sullen: So keerē sy haer tot dē genē/ die met Actis Synodalibus het voortredē, by dē welckē sy ongetwijfelt de Kerckēdienaers verstaē/ eñ belovē cort bescheypt te gevē/ waeromme hen deselve in geēderley wyse geradē is aen te nemē. T'bescheypt te gevē/ bestaet tē eersten daer inne/ dat de Kercken dienaers niet connen doen blijcken/ dat sy macht oft autoriteyt hebben/ om de Acten voorsz haerluyden op te willen dringen: dat zyt oock niet doen ten behoorlicken fijne ofte eynde. Aengaende de macht (want dese onderscheyden sy vande authoriteyt) soo seggen sy haer tot noch toe so vele niet gebleken te sijn vande macht/ die de Dienaers souden moghen segghen van God ontfangen te hebben/ dat sy gelooven connen, dat haer Godt de Overicheyt te beheeren, soude tot dienaers gestelt hebben: 'twelcke inder daedt niet anders geseyt is/ dan dat de Kerckendienaers geen macht hebben van God/ om haer Acta Synodalia der Overicheyt op te dringhen/ aengesien sy van God niet tot Heeren over de Overicheyt/ maer tot dienaers gestelt zijn. Dit is de eerste aenclachte: Waertegen wy plattelick ontkennen dat wy de Synodale Acten der Overicheyt willen opdringen. Want opdringen is met drang/ sonder reden ende bescheypt/ yemandt yet ophelpen: 'twelcke nimmermeer bevonden sal werden by ons te geschieden/ aengesien wy de Kerckenordeninge (waer van hier de questie is) den H. H. Staten overgegeven hebben/ volgende de ordonnantie des Synodi/ tot geen ander eynde/ dan op dat deselve (die wy vertrouwen niet in te houden/ of tegen Gods woordt of tegen de politie strijdende) by den voorsz Heeren doorsocht/ ende oprecht bevonden/ gesancieert ende bevesticht soude werden: Indien oock hare E.E. yet daer teghen hadden/ dat wy ghehoort zijnde/ verclaringhe of veranderingh daer inne ghedaen mocht werden/ alsmen bevinden soude te behooren. Dit is ymmers gheen opdringhen. Daeromme handelt men onrecht/ wanneermen ons soo leelick vermaert/ als die over de

Overichheyt heerschappye willen voeren / daer wy van Godt nie
tot Heeren / maer tot dienaers gestelt zyn. Wy weten door Godts
Luc. 22. genade wel uyt den mont ons Meesters Christi / dat de Coninghe
25. ende Overicheden der volckẽ ende natien heerschappye over deselve voe
ren: maer dat het met ons alsoo niet behoort te syn: Ende uyt den mon
Rom. 13.1 Pauli / dat een yeghelick der Overicheyt schuldich is onderdanic
te syn. Voorwaer / nadenmael wy niet lyden / dat eenighe primaet
schap ofte heerschinghe van yemandt van ons over syne medediе
naers ghebruyckt werde / ghelyck 'tselve inden Lxvij. artyckel de
Kercken-ordeninghe te sien is: Soo lyden wy veel min / dat yemand
van ons over de Overicheyt van Godt gestelt / hem onderwinde
soude te heerschen: men mach oock metter waerheyt niet segghen
dat wy voor hebben alle ghesamentlick sulcx te doen / want de xx
artyckel der voorghemelde ordeninghe brengt mede / datmen inde
Kerckelicken 'tsamenkomsten gheen andere dan Kerckelicke saken han
delen sal, ghenoech te verstaen ghevende / dat de Sinodi gheensin
haer selven inde hoocheyt de Wereltlycke Overicheden begheere
te steken. Doch ghelyckerwys ons wel bekent is / dat wy den Mach
ten ende Magistraten schuldich syn te ghehoorsamen / den selven o
derworpen synde met lichame ende goet / ghelyckerwys wy d
Staten s'Landts van Hollant over drye jaren inden Haghe open
lick verclaert hebben: Alsoo moet oock niet verswegen syn / dat wy
betreffende de bedieninghe des woorts Godts / niet dienstknecht
der Overicheyt ofte eenigher menschen / maer Christi syn / den wel
ke soo wel de Overicheyt als wy syn onderworpen: ende is n
mandt / hoe hooch hy verheven is / gheoorloft des Heeren Woor
ende beveel te beheeren: daer van wy alsoo tot Dienaers gheste
syn / dat de H. Geest int aensien end' van weghen deses hoochwee
dighen Dienst / allen menschen beveelt den Voorgangheren
Hebr. 13. Leydtsluyden / die voor haer ziele waecken / ghehoorsaem te syn
17. oock wel uytdruckelick segghende / dat wie haer hoort / Christu
self hoort / ende wie haer verwerpt / Christum self verwerpt / en
haer noemende regeerders / ende huyshouders of dispensiers Godt
Luc. 10.16 onder welcke gheestelycke regheeringhe ende huyshoudinghe e
1. Tim. 5. yeder Christen ghehouden is hem selven te begheven: Daerom
17. wy oock gheens menschen wille / ons yet connen laten ben
Tit. 1,7. men van 'tghene dat God tot opsicht ende regheeringhe syner Kerc
bevolen ende verordent heeft.

Belanghende het tweede / met wat autoriteyt wy de Synod
Acten voortbrenghen: soo loopt de aenclachte daer op: Aenghes
wy by der Overichepdt tot een Synodum behoort hadden gh
authoriseert te syn / ende 'tselve niet ghescheidt is / dat het daer o
me voor gheen wettelick Synodus ghehouden mach werden / n
voor gheen nationael Synodus, want de ghenerale Staten, die
hooft vande Nederlandtsche natie zijn, 'tselve niet beschreven, b

emt noch gheapprobeert hebben. Hier op antwoorden wy : Ten
erſten / dat het Synodus niet ſonder authoriſatie der Overiche-
en der Landen 'tſamen geroepen ende ghehouden is: Want alſoo
p de oeffeninghe van de ghereformeerde Religie met openbare an-
horiteydt toeghelaten ende bevestieht hebben / ende onder deſelve
effeninghe 'tgebruyck niet alleen van Kerckenraedts verſamelin-
ghen of conſiſtorien ende claſſen / begrepen is / maer oock van Sy-
oden (die niet anders ſijn dan kerckelicke vergaderingen / beſtaen-
e uyt den afgeſonden Dienaren ende Ouderlingen van verſchey-
en Kercken of Claſſen / (Welcke 'tſamenkomſten ghegrondet zijn
n het clare woordt des Heeren: So volcht dat de Staten het ghe- Mat. 18.
bruyck ende oeffeninghe der Synoden mede toeghelaten ende ghe- 17.
ctroyeert hebben. Ten anderen / komet noch hier toe / beroerende Act. 15. 1.
eyghentlick het Synode / alhier in queſtie: dat niet alleen zijne Ex- 2. etc.
cell. met ſekere Dienaren des woordts ſprekende van den ſtandt der
Kercke / meermael verclaert heeft / zijn wille te zijn / dat een Syno-
dus ghehouden ſoude werden / aen 'twelcke oock nu vergadert zijn-
e / deſelve zijne Excell. als aen een wettelicke vergaderinghe / van
wichtighen ſaecken geſchreven heeft : Maer oock / dat de Dienaers
voor het houden der voorſz vergaderinge / den H. H. Staten gene-
rael te Amſterdam zijnde / gheremonſtreert hebben / dat om wich-
tighe oorſaken een Synodus beſchreven was / verſoeckende hare
E. eenighe daer by te willen ſeynden / om met hare authoriteyt
alle handelingen te dirigeren: Waer op de voorſz H. H. op den xxiij
May / 1581. (alſo door hare langhſamen tſamenkomſte ende vele oc-
cupatien de Remonſtrantie in langhe ter audientie niet conde co-
men) gheantwoordt hebben / als blijckt by d' Apoſtille: Dat ſy het
voornemen der Remonſtranten niet anders dan Chriſtelick ende God-
delick en konnen bevinden, &c. Item: dat ſy de Remonſtranten ver-
ſocht hebben, ghelijck ſy by deſen noch verſoecken, den aenſtaende
Synodum te willen voorderen, houden ende ſluyten, ter plaetſe in
deſen vermeldet, ſonder daer toe te verwachten eenighe ghedeputeer-
den vande Generaliteyts weghen, overmits de voorſz. Heeren Staten
gheene andere vermoeyen ofte opinie vanden Remonſtranten kon-
nen hebben, dan datſe alle hun handelinghen, ſoo wel in deſe aen-
ſtaende Synodus, als anderſins tot Godts eere ende ſtichtinghe der
Kercke Chriſti ſullen ſchicken ende bedraghen, &c. Wat nu voorder
de beſchrijvinghe ende 'tſamenroepinghe des Synodi aengaet: die
bekennen wy wel by den Staten niet ghedaen te ſijn / maer wy
ontkennen (hier niet diſputerende of dit Synode Nationael of
Generael van ons ghenoemt is) dat gheen Synode voor wette-
lick te houden ſy / dan dat vande Overicheyt beſchreven werdt:
ende dat overſulcx de beſchrijvinghe der Overicheyt geheel noot-
sakendich ſijn ſoude. Want / op dat wy ſwijghen / dat de Apoſte-
len een wettelick Synode ghehouden hebben ſonder beſchrijvinghe
der

der Overicheyt: so sijn oock wel daer na / al waren de Overicheden Christenen / door een simpele beschrijvinghe der Bisschoppen ofte Kercken-opsienders / Synodi ghehouden gheweest: gelijck eenighe Scribenten (waer tegen die van Leyden so weynich hebben / als wy hebben teghen de ghene op de welcken sy wijsen) claerlick betuyghen ende segghen / wanneer het de alghemeyne noot eyscht / insonderheyt so de opsienders versuymachtich sijn / dat alsdan met recht de Coningen ende Princen hare authoriteyt daer tusschen stellende / strenghelick ghebieden Synoden gehouden te werden. Altijts blijft dat waerachtich / dat dit Synodus met voorweten ende bewillinghe der generale Staten ghehouden is geweest / ende dat sy 'tselve gheensins verboden hebben / overmidts de beschrijvinghe van haren E. E. niet gedaen was / maer veel meer versocht hebben gehouden te werden: wel wetende / datmen de Synoden ende vergaderinghen der Regeerderen ende Herderen der Kercke / dienende tot onderlinghe beradinghe vant welvaren ende voorderinge des gemeynen lichaems / soo weynich macht laten sonder merckelick perijckel ende verderf desselven lichaems der Kercke / als hare E. E. ofte ander Regenten des Landts / wie sy oock sijn / haer dachvaerden oft landtdaghen ende andere vergaderingen laten mogen. Daerentusschen verclaren wy / gheensins uyt verachtinge harer hoocheden gheschiet te sijn / datmen haer tot de beschrijvinghe des Synodi niet versocht heeft: maer dewijle wy het daer voor hielden / dat hare E. E. als die met sijne Excell. alle goede correspondentie houden / wel te vreden sijnde dat een Synodus beschreven soude werden / niet behoefden om de beschrijvinghe ghemoeyt te werden: bysonder alsoo oock Anno 78. de Staten van Hollandt voor haer deel de beschrijvinghe des generalen Synodi ghelaten hadden tot last van de Dienaren des Woorts / als blijckt by de Acte daer van wesende. Doch wy sijn wel te vreden dat de beschrijvinghe op een ander tijdt by der Overicheydt ghedaen werde: ende wenschen da[t] mijn H. H. haer daer toe conden of wilden verledigen / principalick wanneer de Dienaers versuymelick sijn / ofte eenighe groote noo[t] voorhanden is: gelijck men weet dat mijn H. H. de Statē van van Hollandt Anno 79. een Synode Provinciael inden Haghe beschreven hebben ghehadt / al waer oock van weghen sijner Excell. een Dienaer des Woorts verschenen is: welcke Synodus evenwel nie[t] gheacht gherespecteert is gheweest vanden ghenen / die alhier so seer op de beschrijvinghe der Staten drijven.

'Tghene sy voorder in dit tweede poinct / de authoriteyt beroerende / voortbrenghen / dat selfs het Synodus den Staten de maet ghele[yt] heeft, daer inne, dat het selve den staet der Heeren Staten heeft gestelt, me[de] brengende hoe dat een yeder Provincie in het Synodo nationael soud[e] gherespecteert worden: Tot wederlegghinghe van dien / is niet anders noodich / als een bloote aenwijsinghe vanden handel des Sy-

nodi selfs / 't welcke (als uyt den Acten blijckt) een afdeelinghe der Kercken ghemaeckt heeft in een yeder Provincie / in seeckere Classes ende particuliere Synoden / ten eynde dat goede opsicht op de Kercken ghenomen / ende de Kerckelijcke vergaderinghen bequamelijck ende ordentlijck ghehouden mochten werden. In welcke afdeelinghe niet ghesien is op de hoocheydt ofte leegheydt diese in Synodo hebben souden (want wy / door Gods ghenade / met den Phariseen in de hooghe sitplaetsen niet kijven) maer alleen op den staet ende gheleghentheydt der Kercken in den teghenwoordigen tijdt / onder correctie ende verbeteringhe in toecomenden tijden. Want het is kennelijck / dat Hollandt ende Zeelant meer voorsien sijn van Kercken / dan eenighe andere Provincien inde Nederlanden : soo ist dan oock gheen wonder dat meer Classes in desen provincien sijn dan in d'andere. Wat mate is hier dan den Staten ghestelt ? Voorwaer / indien yemandt te claghen soude hebben vande oneffen afdeelinghe ende het onghelijck respect der provincien inde Synodale vergaderinghen / ten aensien vande veelheydt of weynicheydt der stemmen : soo hadden de Kercken-dienaers meer rechts daer toe / dien de saecke eyghentlijck aengaet : Maer nu hebben sijt selve alsoo ontworpen by provisie : soo dat die van Brabandt / (hoewel het een groote provincie is / ende inder Politie de weerdichste) verklaert hebben niet meer alsnoch te konnen uytbrenghen / als een Particulier Synode. Laet van soodanighe onghegronde beschuldiginghen varen / die selfs gheen verwe van waerheydt hebben : ghelijck wy hier achter noch breeder sullen hooren / alwaer onse wederseggers 't selve noch eens te passe brenghen.

Roerende 't gene sy wijders seggen vanden provincialen Staten, dat deselve niet alle ende yeder tot den Synodo authoriteydt ghegheven souden hebben / met namen Hollandt niet / ende in Hollandt sy van Leyden / ende andere met haer: Daer op antwoorden wy : aengaende de verschrijvinghe / dat daer van hier voor ghenoech gheseyt is. Ende soo veel belanght de bewillinghe om het Synodus te houden / soo konnen wy het consent der ghenerale Staten (als vooren) niet anders aensien / als een consent ghegeven van allen geunieerden provincien gesamentlijck : want die draghen ymmers den naem van de Staten gheneraël. Of nu die van Leyden / of oock eenighe andere stadt of steden in Hollandt / haer ghestelt hebben teghen het Synode / daer van konnen wy gheen kennisse draghen : ende aengaende particulierlijck die van Leyden / alsoo sy onghetwijfelt langhe te vooren vanden Synodo gheweten hebben / soo hadde sijt moghen in tijdts te kennen gheven / ende die Staten beter onderrichtet hebben / soo hadden hare E. E. (indien de redenen soo wichtich gheweest waren) de Hollandtsche Kerckendienaers wel 't huys ghehouden. Ofte nu die van Leyden ende eenighe andere Steden de Acten des Synodi gheappobeert hebben / of niet / is hier die questie niet : maer

alleen

alleen met wat redenen de wedersprekers des Synodi konnen be-
weeren/ dat de Synodale Acten onrecht sijn. Want dat sy segghen/
datter niet eene stadt is, die 't inhoudt des Synodi te effectueren doen-
lijck vindt, gheeft ons vreemdt/ dewijle wy niet vernomen hebben
dat eenighe ondoenlicheydt voorghewendet is vande steden: doch
dit sullen wy hier na ondersoecken/ als wy eenighe artijckelen by
Me van Leyden niet doenlijck ghevonden/ stucks wijse sullen besien.

Noopende de practijcken, die sommighe ghebruyckt souden hebben/
om hen allenskens inde possessie te gheven vande onderhoudinghe
der Kerckenordeninghe in Synodo ghestelt: Wy sijn te vreden/ soo
daer eenighe van ons bevonden werden met onbehoorlijcke prac-
tijcken omme ghegaen te hebben/ datse behoorlijck/ 't sy op kerckelijc-
ke ofte op politijcker wijse/ ghestraft werden. Maer indien die van
Leyden (alst schijnt) segghen willen/ dat ettelijcke Kerckendienaers
haer 't onrecht beklaecht hebben teghen eenighe Magistraten of Re-
genten/ van dat sy een Predikant aenghenomen hadden/ sonder d' an-
dere Dienaers des Woorts int minste te vragen daer van aen te spre-
ken/ ende met haer te communiceren: Soo segghen wy dat sy de
Dienaers 't onrecht hier in bestraffen/ ende met grooten onverstandt
de rechte possesseurs van hare possessie uyt sluyten willen. Want in-
dien de beroepinghe eens Dienaers des woordts/ 't sy in wat plaet-
se het is/ alleen by politijcke mannen sal staen: soo sal nootsakelijck/
wanneer die politijcke mannen de suyvere religie ongonstich sijn/
terstondt de plaetse voor die Predikanten open staen/ die van weghe
der leere/ der regeringhe/ ofte des levens/ tot soodanighe dienste
gantsch onbequaem sijn: Waer uyt niet anders ontstaen sal/ als
scheuringhe ende verdeelinghe der Religie/ ende dat dickwils in een
selve stadt ofte plaetse: ja de vyanden der Kercke konnen gheen be-
quamer middel hebben dan dit/ om een verstooringhe ende veran-
deringhe in Religie saecken aen te rechten. 'T is immers een uyt-
ghedruckte ordonnantie in Godts woordt/ dat de Dienaers des
Woordts door het Ouderlinghschap gheordonneert ende inghestelt
sullen werden: als wy hier na hooren sullen. Daerom bedroeven
wy ons/ dat dese menschen haer door hare affecten soo verre laten
verrucken dat sy de Kercke uyt de possessie willen weeren/ daer in-
ne sy vanden H: Gheest van aenvangh ghestelt is gheweest/ uyt sor-
ghe (soo sy voorghegheven) datse teghen een nieu Pausdom te doen
ter contrarie/ indien men de beroepinge der Dienaren des woorts
op eenighe politijcke mannen soude willen laten staen/ lichtelijck het
oude Pausdom weder in konde kruypen/ om 't welcke wech te doen
sy hare kinderen moeyte ghenoech achter laten souden: Want hier
toe niet meer als drie ofte vier/ die der Kercke niet toeghedaen ofte
vyandt sijn/ in een collegie behoeven souden; ghelijck dan de prac-
tijcken des Satans openbaer sijn.

Belan

Belanghen nu het eynde / waer toe de Dienaers op de Synodale acten dringhen / 't welck het derde poinct was / int beghinsel deses Schrifts voorgheslagen : Soo segghen sy het daer voor te houden, dattet de Dienaers niet anders als wel meynen, om het hooft metten gheheele lichame 't samen in een coye te brengen : maer sy loochenen dat dese goede intentie der Dienaren profijtelijck ende prijselijck is / 't welcke sy pooghen te bewijsen met een ghelijckenisse van een Herder / die somwijlen sijn verdoolde schapen al te hert na drijvende / deselve verliest / ter wijle hyse meynt weder te rechte te brengen. Item met ettelijcke exempelen van goede luyden / die door haer goede intentien veel quaets gedaen hebben / als van Constantijn den Keyser / ende vele andere vrome hertē / die de Kercke met menichte vā tijdelijcke goederen begiftiget hebben : van Herders der Kercke / die haer uyt yver te hert stellende tegen de ketteren / haer schaepkens int verderf hebben ghebracht : vanden gene die om het vleesch af te sterven haer selven hebben begheven tot grooter soberheyt ende strengicheydt des levens : Cortelijck / vanden ghenen die de afgestorven heyligen tot een exempel des goeden levens den menschen voorghebeeldet / of yet anders tot een voorbeeldt van Godtsalicheydt versiert hebben. Waer uyt sy eyndelijck besluyten / dat wy dese onnutte plantage ende vervloecten boom by onsen tijden uytgheroeyt sijnde, ons hebben voor te sien, dat wy niet weder in ghelijcke ofte meerder inconvenienten vallen. Maer of wy nu haerluyden hare gelijckenisse eñ exempelen al toestonden (hoewel op eenighe misschien wat soude vallen te segghen) so ontbreeckt het hen noch aen 't bewijs / hoe alle dese dinghen op de kerckendienaers ende het Synode passen. Sommighe dinghen die uyt goeder intentie van een mensche ghedaen werden / sijn geheel quaet / ende is daeromme sulck een werck te misprijsen / end' grootelijck te verdoemen / hoe goet dat oock de intentie / die de mensche daerinne heeft. Als by exempel / datmen den echten staet den Dienaren des Woorts verboden heeft om met meerder suyverheydt de heylige Gods-diensten te doen / ende met min verlets haer selven tot de gebeden ende ondersoeckinge der Schrift te begeven. Sodanige dinghen / hopen wy / sullen die van Leyden inden Actis Synodi niet vinden. Daer sijn andere dingen die goet sijn / waer by een goede intentie komende / het werck seer goet ende prijselijck wert : als wannermen jongers aen het studeren hout / om in toekomende tijden goede Overicheden ende kerckendienaren daer uyt te mogen hebben. Sulx konnen die van Leyden inden Synodo niet misprijsen. Te arbeyden dat het hooft met den gheheele lichame 't samen in een coye / dat is / Magistraten ende onderdanen gelijcke tot de kennisse der Evangelischer waerheydt / ende openbare professie der reyner Religie ghebracht moghen werden / is een seer loffelijcke intentie / volghende de ghetuygenisse des woorts Gods / 't welcke leert dat de Dienaren des woorts soo wel den wijsen als dē onwijsen schuldich sijn / achter-

Rom. 1. 14. volghende 't welcke Paulus niet min Agrippam den Coninck ende
Actor. 26. Sergium Paulum den ſtadthouder / als Oneſimum den ſlaef ghe-
27. ende 13. ſocht heeft inde ſchaeps cope Chriſti te brenghen. Heeft dit nu het
7. etc. Synode voor / t' is goet : maer indien het onbequame of onbehoor-
Phil. 10. licke middelen daer toe gebruyckt / daerinne is het te miſprijſen:
't welcke / oft alſoo is / ſullen wy daer nae hooren / ende hier nu in-
voorby gaen aenmercken / datmen altijts neerſtelijck voor hem moet
ſien / niet alſoo de goede intentien / veroorſaeckende de invoeringhe
van 't quade / te wederſtaen / dat hier en tuſſchen de quade intentien
dienende tot wechneminghe van 't goede / inghelaten ende gheſtijft
werden : op dat wy den ſotten niet ghelijck ſijn / die het quaedt ſchu-
wende / in een contrarie ende quader vallen. 'Tis waer : de rijck-
dommen der (Kercke ghelijck ſy hier voortbrenghen) uyt goeder
meyninghe vande Religie gebaert / hebben de moeder eyndelijck ver-
ſlonden : maer aen d' andere ſijde iſt niet min waer / dat de armoede
der Kercke uyt goeder intentie vande relige / ende uyt hate der Pauſ-
ſelijcker hoocheydt ghebaert / de religie lichtelijck uyt hongheren ſal /
ten ſy datter in voorſien wert : ymmers is het niet te vreeſen / dat-
ter haeſt Conſtantini weder opſtaen ſullen / de welcke de Kercke
door hare overvloedighe mildicheydt teghen hare intentie ſullen ver-
derven. Tyrannie is ſeer quaet / die na eyghen luſt regeert / ende niet
nae goede wetten / niet vraghende na den haet / wanneerſe ſlechts
werdt ghevreeſt : Maer daer gantſch gheen regiment noch ontſich
is / gaet het noch argher toe : Sijn wy de tyrannie des Pauſdoms
ontvloden / laet ons toeſien dat wy in gheen ongheboñdene licentie
des libertijnſchaps / ſtreckende tot alle confuſie ende onordeninghe
vervallen : want hier inne heeft de waerſchuwinghe onſer weder-
ſprekeren plaetſe / Dat wy de ſtompe roede niet wech werpen, om op onſ
een ſcherper te halen.

Maer (ſeggen ſy) 't ghene ghy luyden ons voorſtelt / is of Godts
woordt, of 't is om goede ordinantien te ſtellen in 't gunt dat in Godts
woort nae teghenwoordigher gheleghentheyt niet ghenoechſaem ghe-
particulariſeert is, Iſt Godts woordt; laet u dan ghenoeghen, dat
wy de boecken van Godts woordt in grooter reverentie aennemen.
Iſt om goede ordinantien te ſtellen in Godts woort niet uytgedruckt
laet het in onſe Chriſtelijcke vrijheyt die aen te nemen of niet / want
t' is ghenoech dat wy ons aen den reghel Chriſti binden / den welc-
ken volghende wy ſekerlijck weten dat wy niet dwalen moghen : maer
de Synoden ende decreten volghende ſijn wy dies niet verſekert.
Hier op ſegghen wy tot antwoorde : Op tweeëerley wijſe wordt
gheſeydt / dat yemandt het woordt Gods voorſtelt : de eerſte is / wan-
neer de bloote klare woorden der Schriftuere tot des menſchen lee-
ringhe of vermaninghe voortghebracht werden / ſonder eenich ar-
gument of beſluyt daer uyt te maecken : als die ghene doen / de welc-
ke een plaetſe der H. Schrift van woordt tot woordt voorleſen. De

andere

nderewijse is / wanneer yemandt eenighe leeringhe of vermanin-
he voor stelt / die hy uyt de clare ende letterlicke Schriftuere be-
uyt / hoewelse van woort tot woort daerinne niet bevonden wert:
s wanneer yemant leert / dat wy alle in sonde ontfanghen ende ghe-
oren werden: datmen alleen door 'tgheloof in Christum gherecht-
erdicht wert: ende datmen de kinderkens der Christenen doopen
l. Dit leste houden de Remonstranten hopen wy / voor Godts
Woordt / so wel alst eerste: ende also nemen sy voor Godts woordt
en de argumenten ende besluytinghen uyt de H. Schrift rechtsin-
ichlick ghetoghen / ende ontwijfelick volghende / 't sy datse hen by
monde inde Predicatie / ofte by gheschrifte inde boecken voorgedra-
hen werden: ten waer dat sy van sulcker opinie waren / dat tot een
ghelijck onlancx in een boecxken uyt ghegheven is) dat alle monde-
cke ende schriftelicke uyt legghinghen van Gods woort op hielden /
nde alleene de bloote Schriftuere voorghelesen worde. Maer dat sy
lso niet ghevoelen / blijckt ghenoch uyt de oeffeninge der Predica-
ie diese in hare stadt hebben: hoewel sy hier seggen: Laet u genoe-
hen dat wy de boecken van Godts Woordt in grooter reverentie aen-
emen: 'twelck wy also nemen moeten / datse by de boecken van Gods
woort oock die verstaen / de welcke / hoewelse gheensins in ghelijc-
ken graedt ende weerdichheyt met de bijbelsche Schriftuere (die den
ichtsnoer aller leeringhen is) sijn te houden: nochtans / wanneerse
met den selven over een komen / met recht ghesegt moghen werden /
Gods woordts ons voor te dragen. Dewijle men dan al wat de men-
schen ons voorstellen in religie saecken / nae den voorsz. regel schul-
dich is te examineren: Soo ist dat wy / belangende de Kerckenorde-
ninghe / van de welcke hier de questie is / vrijmoedichlijck dorven ver-
sekeren / datter niet in is / 'twelck teghen de H. Schriftuere strijden
soude. Ende nochtans bekennen wy / dat de dinghen daerinne begre-
pen niet even ghewichtich sijn. Want de sommighe sijn soodanich /
dat het wesen ende substantie der Kerckelicker discipline geheel ende al
daer inne ghelegen is: als by exempel / dat gheen Dienaer der Ghe-
meynte opghedrongen sal werden: Dat de Dienaers ondersocht sul-
len werden in leere ende leven: Datse met den Ouderlingen hare ver-
gaderinghen sullen houden / om van 't ghemeene wel varen der Kerc-
ke te handelen: Datse niemandt ten Avontmale toelaten sullen / die
sy weten dat onbequaem daer toe is / etc. De andere sijn sodanich /
datse wel niet eygentlijck het wesen ende de substantie der voorsz dis-
cipline der Kercke self sijn / maer nochtans alsoo tot goede ordinan-
tie behooren / dat sonder de selve het principaelste lichtelijck verval-
len / ende confusie inbreken soude: als daer is. Dat ten minsten een-
mael sweecks de Kerckenraedt 't samen kome: Dat de Vader sijn
kindt ten Doop presentere: Ec. De eerste soorte deser kerckelijcke
ordonnantien is alsoo in Godts Woordt ghegrondet / dat gheen

Kercke 't samen een welgestelde Kercke Christi kan sijn / eñ even w
die dinghen ontbeeren : daeromme sy inde vryheydt der Kercke n
ghelaten mogen werden / dewijle het vaste onbrekelijcke regelen sij
hoewel eensdeels niet letterlijck van Christo gegeven / nochtans u
Christi woorden ende 't gebruyck sijner Apostelen sekerlijck genome
Aengaende de t'weede soorte: hoewel men de Kercke daer aen also n
mach bindē / als aen 't voorgaende : (wāt het komē kan dat sonder
misdoen door eenighe voorvallende occasien anders gedaen werden
Soo behoorter nochtans een alghemeyne ordinantie te wesen / die
ghereformeerde Kercken deser landen ghesamentlijck houden. D
tot wechneminghe der suyverheyt der leere ende Kerckelicker dis
1. Cor. 14. pline of superstitie eenichsins tendeert / behoort allesins ghelijck
Phil. 4, 8. lijck verhoet te werden : Alle dingen behooren geschictelijck ende n
ordē toe te gaen : Wat eerlijck is eñ wel luydt / daer ismē schuldich
te staen / ende 't ghene alsoo gheordonneert is / te onderhouden. D
dinghen na sijn eyghen fantasie alle daechs te veranderen / is ghe
vryheyt / maer een licentie. Ende nochtans / dat het inde Christeli
ke vryheydt staet / de reghelen der Kercke tot ordene dienende / wa
neert de gheleghentheydt eyscht / te veranderen : wert selfs int laet
der Kerckenordeninghe aenghewesen : doch alsoo dat niemandt
zijn eyghen hant lichtelijck een veranderinghe aen rechte. So we
schen wy dan dat mijn H. H. van Leyden Godts woordt inder d
met grooter reverentie aennemende / ghelijck sy betuyghen / die o
dinantien niet wederstaen noch beletten / d' welcke met Gods woor
accorderende / ende uyt den woorde Gods genomen sijnde / tot beho
denisse der suyverer leere ende der Christelijcker discipline dienen.

Maer sy segghen : Dat tot allen tijden de Concilien / Synod
ende decreten weynich vruchts ghedaen, ende altijts vele quaets vero
saeckt hebben. Ende nochtans was de vergaderinghe der Apost
len ende Ouderlinghen te Jerusalem een Synodus / ende heeft v
vruchts ghedaen / ende gheen quaet / maer veel goets veroorsaeck
ghelijck sy selfs bekennen / dat het een seer wichtighe saecke betref
ende dat een fondament aldaer g heleyt is , waer op wy sekerlijck bo
wen moghen. Hoe accordeert dit met malkanderen ? Oft is het e
nighe Synodus der Apostelen voor een goet Synodus te houden
ende sijn de andere al te samen weynich vruchtbaer ? Dat behoor
men (onder correctie) niet soo onbedachtelijck te segghen / ende n
eene schrabbe alle de Synoden / die daer nae ghevolcht sijn / do
te halen, Maer heeft van het Concilium van Nicea niet veel vruch
ghedaen / daer doch 't selfde dien noodighen artyckel vande eeuw
ghe eenwesentlijcke Godtheydt Christi met den Vader ende den
Geest / uyt der H. Schrift teghen Arrium soo dapper voorghestaen
bevesticht / een heerlijcke belijdenisse des gheloofs ghestelt / en
onder de eenicheydt der selve soo vele Herders ende Kerck
ghebracht end' ghehouden heeft ? Ick late nu staen meer and

re goe

goede ende nutte dinghen / die aldaer besloten ende oock upt ghe-
cht gheweest syn. Soo is dan den Godtsalighen ende vromen
e handelinghe deses Synodi hooch-nut ende profytelyck gheweest:
och wy bekennen wel / dat tot dier tydt de Arriaensche rasernyen
et al te mael wech ghenomen syn gheweest / jae daer nae door
siam noch meer toeghenomen hebben / als te vooren / upt oorsaecke
at de besmettinghe in des Keysers familie kruppende / de Arrianen
n hem wat voorstandts kreghen. Maer wie sal een Medecyn-
eester bestraffen / die eenen patient het fenyn van 't herte dryft / ende
em 't lyf doet behouden / hoewel door eenighe quade toevallende ac-
denten een been of een arm in eenighe meerdere quellagie ende passie
heraeckt? Oock mede plecht niemant / die eenich verstandt ghe-
rupckt / upt den uptghanck der saecke vanden aenslach te oordeelen:
enghesien dickwils de allerbeste raetslagen seer qualick / ende ter con-
rarie de aller soetste seer wel gelucken. T' is pimmers kennelyck / dat
e Apostelen / alsoo daer swaricheyt ende questie geresen was om een
rtyckel der leere / een Synodum / als een bequame remedie tot wech-
eminghe van dien / ghehouden hebben / ongetwyfelt niet upt eyghe-
er wysheyt / maer door in gheven des Geests Christi. 'Tis on-
ochbaer datse den Kercken / die na haer komen souden / daerinne
n exempel voorgheschreven hebben / in ghelycken ghevalle na te
olghen. Hier op stende / hebben de Kercken tegen de raserijen Arij /
Eutychetis / Nestorij / ende anderen / Vergaderinghen ghehouden:
De Heere heeft daer soo veel seghens toe ghegheven / alst hem belief-
: de recht ghesinde syn daer door 'tsamen ghehouden ende meer in
nen sin end' ghevoelen verknocht gheweest: sommighe van haven
linghen afghetrocken: den boosen de ontschuldt meer benomen.
m datter dickwils quaet naghevolcht is / ende dat de boose men-
hen ende bedrieghers (ghelyck ons Godts Woort uptdruckelyck
aerschoudt / dat gheschieden sal) tot den quade voortgheghaen syn / 2. Tim: 3.
erlydende ende verleydt wordende: daeromme moghen de ver- 13.
aderinghe niet terstont voor weynich nut ghehouden werden.
Die sal met waerheydt segghen moghen / dat na het Apostolische
ynode alle dingh int stuck der leere vande Rechtveerdichmaec-
inghe des menschen / effen toeghegaen heeft? immer wie sal met
aerheydt loochenen konnen / dat oock daer nae de Joden haer be-
ydenisse / als noodich tot de rechtveerdichmaeckinghe / niet min
s te vooren ghedreven hebben? De eenighe brief Pauli totten Ga-
ten kan ons hier op bescheydt doen. Wie salt oock / die in eenighe
elyckheydt staen wil / alle de Synoden int ghemeyn laten ontghel-
en / datter niet weynighe trubulente of beroerlycke / meest oock alle
t Pausdom ambitieuse ende afghodische Synodi ghehouden syn?
y bewysen met eenighe exempelen upt den historien ghetrocken / dat
Concilien met haer voornaemste hooft de Paus, oorsaecke tot den
ausselycken Keyserdom ende tot de groote mutatien van rijcken ghe-

geven

gheven hebben. Maer wien is niet bekendt/ dat hoe een dinck kost
lijcker ende noodigher is / hoe het dickwils meer ende met meer
schade misbruyckt werdt ? De bekeeringhe der Heydenschen Key
ren tot den Christelijcken geloove/was een seer kostelijcke saecke: ma
de Satan heeft dit middel wel weten te misbruycken tot verheffin
der Bisschoppen ende verderf der Kercke. Nimmermeer soudē de S
nodi den Rijcken deser wereldt eenich quaet ghedaen hebben gehad
ten waer dat sekere Bisschoppen/als die van Roomen ende Constan
tinopelen / in aenmerckinge der Keyserlijcken residenten inden selve
Steden/ tot Oversten boven alle andere Dienaers der Kercken gh
stelt / ende daer na de Bisschop van Romen tot inden hoochst
ghraedt der waerdichept verheven/ ende met vele rijckdommen begi
ticht hadde gheweest. Maer nu isser goedt in te voorsien / dat dit ni
geschiede: Want gelijckerwijs dit het besluyt vande Kerckenordenin
is/ Dat geen Kercke over andere Kercken, geen Dienaer over andere Dien
ren, &c. eenige heerschappye voeren sal: Also sullē de Overichedē de ha
daer aen houden / dat die ordinantie altijdts naerstelijck onderhoud
werde/ ende dat de Dienaers des Woordts met een eerlijcke alimen
tatie te vreden sijn. Want wat soude onbillicker sijn / dan der Ker
ke Christi te ontnemen / 'tgene haer van Godts weghen toebehoor
om dieswille dat haer eertijdts door misverstant ende superstitie gh
geven is / dat haer niet toe quam ? T'is recht datmen uytroeye wat
des Satans is: maer alsoo nochtans / datmen laete wat Christi is.
Het komt der kercke niet toe landen ende steden in te slicken / of
de rijcken der wereldt over te setten : Maer daeromme ist niet gh
seydt / dat haer niet toekomdt hare vergaderinghen ende Synod
te houden / welck recht haer Christus selve gheghеven heeft. Dat
men haer dan dit laete/ ende dat onthoude/ of soo sijdt tot haer treck
beneme. Om dat de Joden muytachtich ende oproerich waren
ende het jock der wereltlijcke Overichepdt wel begheerich waer
van den hals te werpen/ daeromme was de vreese ende aenslach H
rodis niet te rechtveerdigher/ als hy hem verstoorende over den nie
ghebozen Coninck Christum (wiens rijck doch van deser werel
niet was) hem socht om hals te helpen. De Overicheden si
wel toe/ dat sy oock soodanighe een vreese niet hebben / noch di
ghelijcke aenslaghen maecken teghen de regheringhe deses gheest
lijcken Coninckx: Wandt die vreese is onnoodich/ ende d'aenslagh
ongherechtich.

Dat sy segghen / dat door dit Synodus Hollant ende Zeelandt w
souden moghen hooft van alle d'andere provincien werden, mitsdi
haer dry stemmen werden toegestaen, daer gheen andere provincien (b
halven Vlaenderen dat twee stemmen hebben souden) meer als eene ste
me ghegunt wort: Het welcke of wel een aenlocksel voor haer schijn
wesen, soo sy oock anders, als na haren sin haer schicken mochte
alldan oock de verstroyden in vremde landen haer overstemmen souden m

ghe

hen, ende alsoo de vreemden over ons alle ghelijck heerschappye krijgen
aer door doch anders, als door quasi Paus macht hebbende Synoden?
Daer op behoeven wy nau yet anders tot solutie voort te brenghen/
s 'tghene dat hier boven vande afdeylinghe der Classen ende par-
culieren Synoden verhaeldt is. Nochtans moeten wy de ydelheyt
eser aenklachte wat naeckter ontdecken/ op datse de kinderen selfs
ooghen sien. Aengaende dan de verstroyde Kercken/ daer van hier
gheseydt wordt: sullen de lesers weten/ dat daer by verstaen werden
kercken/ die van een andere taele ofte oock natie sijn/ dan die is on-
r dewelcke sy resideren/ ende behooren doch tot de Nederlanden:
s daer sijn de Walsche kercken/ die inden Nederduytschen provin-
en verstroydt sijn. Item/ de Nederlandtsche kercken/ die noch in
duytschlandt ende Enghelandt sijn/ ende dierghelijcke. Dese heb-
n (na het ontwerp des Synodi) vier stemmen/ daer voort acht
ovincien/ in welcken nu de Reformatie is/ thien stemmen heb-
n. Ghenomen nu/ dat in desen kerckelijcken vergaderingen soo ve-
daer aen gheleghen ware (alst nochtans niet en is/) dat d'een pro-
ncie een stemme meer heeft/ als d'andere: hoe salt dan noch warach-
h sijn/ dat Hollandt end' Zeelandt na uyt wijsen des Synodi/ wel
uden mogen 'thooft van alle d'andere provincien werden/ overmits
dry stemmen hebben: daer doch Vlaenderen met een andere pro-
ncie gherekent/ soo wel dry stemmen heeft/ als Hollandt ende Zee-
nt? Is Vlaenderen end' Brabant het hooft niet met dry stemmen:
aeromme salt Hollandt end' Zeelandt wesen? Want dese houdt-
en immers soo wel voor onderscheyden provincien als d'andere/
ewelse onder eenen Graef behooren. Even soo weynich grondts
eft het/ dat sy segghen/ wanneer Hollandt end' Zeelandt haer an-
ers als nae den sin des Synodi mochten schicken/ dat alsdan oock
verstroyden in vreemde landen haer souden konnen overstem-
en: ende alsoo de vreemden over ons alle ghelijck heerschappije
ghen. Wandt of wel de verstroyde kercken met iiij. stemmen
dry stemmen van Hollandt ende Zeelandt overwonnen/ souden
van alle andere provincien al overstemt hebben? Of souden d'an-
re provincien haer selven mede onder de heerschappije der vreem-
begheven/ ten minsten dat Hollandt ende Zeelandt onder dwang
ehouden mocht werden? Ende of Hollandt end' Zeelandt van
ndere al overstemt quamen te werden/ soude daeromme sooda-
he een overstemminghe plaetse hebben/ om seekere kercken
oft over d'andere te maecken? Het Synodus selve seydt/ Dat
heene door de meeste stemmen goet ghevonden is, voor vast ende
ndich sal ghehouden werden, ten sy dat het bewesen werde te
ijden teghen het Woort Gods, ofte teghen de artijckelen inden ghe-
ralen Synodo besloten, so langhe als deselve door ghe en andere ghene-
e Synode verandert sijn. Nu ware immers soodanich een besluydt
n primaetschap/ niet alleen teghen Godts Woordt/ maer oock te-

ghen den acht end' 'tseftichsten artijckel des Synodi selve: Da
omme hebben alle dese teghenwerpinghen / selfs gheenen sch
van vasticheydt : Ende alle onpartijdighe Magistraten sullen
ons bekennen / dat de distinctie der Classen ende Synoden / all
tot ordene ende ghoede bedieninghe der kercke ghemaeckt / gh
distinctie mede brenght inde politische Jurisdictien / noch eeni
gherechticheydt in sulcken saechen gheeft of neemt : waerom
oock de Heeren / onder den welcken de vreemde kercken residen
tot gheen heerschappije / over dese landen konnen komen. Maer
ons opsulcken klaren saecke niet langher blijven staen / niet lette
1. Cor. 5. 4. op het bitter verwijdt van Paus macht te ghebruycken: want d
Synoden hebben [Godt lof] int minste niet daer na ghestaen / e
wenschen alleen dat de macht ons Heeren Iesu Christi in sijne ker
onghescheyndt behouden / ende desselven bevel en d'ordonnantie na
gekomen mach werden.

Sy gaē voort eñ spreken oock op de menichfuldicheyt der Syn
By den Apostelen [segghen sy] is den gantschen tijt haers loops g
duerende, ende ruym over dertich jaren ghepreſcribeert weelen
maer een eenich ghenerael Concilium ghehouden, van een saecke
het eenighe fondemendt in Christo betrefte, ende niet wel anders
slecht kon de werden. Dit fondemendt nu ten vollen gheleydt sij
moghen wy in alle seeckerheydt daer op bouwen, ende dorven niet
dry Jaren nieuwe Synoden houden &c. Wy antwoorden / Dat
niet verstaen / wat sy hier vande prescriptie van dertich jaeren
ghen. Indien sy segghen willen [alst schijnt] dat de Apostelen ru
XXX. jaeren in haren loop ghewees waeren / als het Synodus g
houden worde te Jerusalem / soo faelgheren sy gantsche xv. ja
in haer reekeninghe : want de Chronijcke wijst uyt / dat het ghew
is int xv. jaer na het lijden Christi. Wy sien oock niet / wat presc
tie dat hier is: Ende om voordt niet te disputeren / hoe vele Syn
de Apostelen ghehouden hebben [wandt dat die van Leyden sou
willen segghen / dat de Apostelen maer eens in xxx. jaren Synod
hebben ghehouden / ware ons so licht te loochenen / als hen te
sekeren) soo sullen sy ons immers wel toestaen / dat het fonden
der onverdiender rechtveerdichmakinghe door de enckele ghe
Gods in Christo / niet eerst in het Jerusalemsche Synode / ma
te voren ghelepdt is ghewees. Dewijle sy dan om de verstoorders
Kercke / die dit fondement om stieten / te wederstaen / ende / aeng
de de onderhoudinghe der Ceremonien Mosis / een ordene te stel
haer Synodum ghehouden hebben : so moghen oock de kercken
wanneer of de selve / of eenighe andere fondamentale leeringh
door de ketteren bestreden werden / ende de Christelicke Relig
perijckel komt / 'tsamen komen / om de suyverheydt der waerheyd
beweeren ende voor te staen. Men weet / dat inde Kercke lichte
eenighe besmettinghe der leere / of verscheydenheydt van Cere

n in kruypt dat de Satan niet rust / door syne instrumenten de
tteren/die in groote menichte op de baen zijn / oock de Dienaers
de te besmetten : Soo ist dan van oudts voor seer nut aenghesien/
t de Kercken goede correspondentie ende vaste ghemeynschap met
alkanderen hielden/ om in eene belijdenisse des gheloofs / oock in
elijckformicheydt der Ceremonien te volherden : 't welcke niet be-
amelicker gheschieden kan / als door de Synoden. Doch sonder
t / soo vallender dagelijcx inde kercken ende mindere vergaderin-
hen vele swaricheden voor/ die aldaer niet beslicht konnen werden/
wijlse te swaer sijn : of dat de persoonen / diese aengaen/ haer tot
eerdere versaemelinghe beroepen : 'twelcke hen niet ghewevgherdt
ach werden / overmidts anders de onnooselheydt lichtelijck door
rannije ofte onverstandt verdruckt ende veronghelijckt soude moo-
hen werden : daeromme de appellatien van oudts oock inder kerc-
Christi ghebruyckt sijn gheweest. Dit is de oorsaecke/ waerom-
e ten allen dry jaeren verordendt werdt een ghheneraele Synodus, op
t alsoo de persoonen die eenighe swaricheden hebben, eenen bestem-
n tijdt mooghen weten / wanneer haer saecken verhoordt ende wech
helevdt sullen werden/om alsoo haer selven daer na te moghen regu-
eren. Maer ten heeft geensins / die meyninge / datmen alle dry ja-
n nieuwe kerckelijcke ordinantien maecken/ ende also geheele boec-
en met decreten vullen sal : Want een goede vaste kerckenordenin-
he eens ghestelde sijnde / sal deselve blijven / ten waer dat de omstan-
scheden des tijts eenighe noodighe veranderinghe eyschten : also dat
dit stuck voort niet anders inden Synoden gedaen sal werden/
an datmen door onderlinghe conferentie vernemen sal / of de ghe-
eide ordeninghe allesins vanden Dienaeren te wercke ghelevdt/ende
et daer teghens ghehandeldt werdt. Ende voorwaer / ghelijcker-
ijs gheen nieuw Jus Civile of oock municipale ghebooren werdt /
oewel de Reghenten des landts hare landtdaghen dickwils houden-
/ van veelen dinghen spreken ende ordene stellen / nae dat de voor-
allende noodt is eysschende : Alsoo/ niet tegenstaende dat de kercken
aere Synoden ende vergaederinghen meermael houdende/tot regee-
inghe ende voorderinghe des Rijckx Christi / na eysch der voorval-
nden swaricheden / eenighe resolutien maecken ende ordene stellen :
o is het doch daeromme niet te vreesen: datter een nieuwe kercken-
rdeninghe uyt woorden sal / veel min een Jus Canonicum, ghelijck ons
el schamperlijck toegeschoten werdt. Wy begheeren noch Pausen
och Paus bullen/ Decreten noch decretalen te maecken : Oock me-
e wat twist saecken dat inden Synoden wech ghelcydt werden/ daer
an sijn wy wel te vreden dat de Acten [ten ware yet anders verhin-
erde] verbrandt werden : Wy achtent ghenoech dat alleen de noo-
ichste dinghen / daer van men memorie houden moet / kortelijck te
oeck werden ghesteldt / ende begheeren wel dat de Overicheydt op-
icht daer op neeme / ende self by de handelinghe teghenwoordich sy :

gelijck wy sulcx aen hare E. E. over lange versocht hebben.

Nu koomen wy tot dry andere aenklachten / int eynde der Remo
strantie teghen het Synodus voordt ghebrachdt: Dat namelijck h
Synodus niet alleen Ecclesiasticke of Kerckelijcke dinghen handel
maer oock politijcke / die teghen de authoriteydt der Overscheydt sij
teghen t'uyterlijcke welvaeren ende vryheydt der ghemeynen onder
ten / oock teghen de verbreydinghe ende verstamminghe der famili
Waer op wy aldus antwoorden. Wy hebben hier boven ghehoo
dat onder anderen inde kerckenordeninge / alhier in questie / ver
dent is: Dat inden Kerckelicken 't samenkomsten, 't kleyn of groo
gheen andere dan Kerckelicke saecken, ende 't selve op Kerckelicker wij
ghehandelt sullen werden. Welcken artijckel daer toe dient / dat
politijcke regeringhe met de kerckelicke niet vermenght werde / a
ghesien het Gode belieft heeft de selve te onderscheyden / ghelijck
eenen mensche ziele ende lichaem: 't welcke inder Schrifture gl
Joan. 18. 36. Luc. 11. 25. noech te sien is. Soo wert dan geboden inden kerckelicken 't same
komsten alleen van kerckelicke saecken te tracteren: als die de le
re / bedieninghe der Sacramenten / Christelicke Censueren / ond
houdinghe van goede kerckelijcke ordene / verhoedinghe van ergh
nissen ende wechneminghe van kerckelijcken gheschillen / aenghae
Ende dit niet op politijcke wijse / als met schriftelijcke replijck
ende duplijcken / door procureurs end' advocaten / met examina
van ghetuyghen / met bedinghe Ec: maer op kerckelijcke wijse:
met voorstellinghe des oordeels Godts / met mondelinghe verho
ringhen / ende met lieffelijcke persuasien uyt den woorde des Heer
Ec: Heeft nu het Synodus hem met andere dan Ecclesiastijcke sa
ken bemoeyt: soo heeft het soo wel teghen sijn eyghen ordinantie /
teghen Godts Woordt selve ghedaen / ende wert met rechte ghestra
dewijle het sijn eyghen vonnis voor hem brengdt. Maer laet ons
sien / of ment bevinden sal.

Ende soo veel ten eersten aengaedt de verkortinghe vande autho
teyt der Overicheyt / daer sy van sprecken: aenghesien sy het Syn
dus beschuldighen / dat sy van weghen harer ghemeyne ende publij
goederen, ende in haeren officie niet anders als Vasallen des Synodi h
souden ghehouden werden, midts t'aennemen der verhandelinghe in
Synodo: midtsdien dat sy setten dat de nominatie ende electie der Pre
kanten by der Gemeente, ende by der Overicheydt de approbatie st
soude, Ec: soo sullen wy eerst den artijckel verhaelen / daerinne va
de beroepinghe der Predikanten / ende met naemen vanden gheen
die te vooren noyt ghedient hebben / orden ghestelt wert. De We
telijcke beroepinge der geenen [seydt het Synodus] die te voren ind
Dienst niet geweest sijn, bestaet ten eersten in de verkiesinghe, de wel
ke ghesschiden sal door den Kercken raet ende Diakonen, mitsghaders h
oordeel der Classe, ofte van twee of dry naestgheleeten Dienaren, m
bidden ende vasten. Ten anderen int Examen, ofte ondersoeckingh

bey

eyde der leere ende deslevens, dewelcke by denselven staen sal, vanden
elcken sy vercoren werden: wel verstaende dat nieuwelingen, mis-
riesters, monicken, ende die andersins eenige secte verlaten hebben, niet
llen toeghelaten werden, voor datse ettelicke maenden langh beproeft
jn. Ten derden inde Approbatie ende goetkenninghe, beyde, der Ove-
cheydt doende professie vande ghereformeerde Religie (derwelcke de
Dienaer aenghegeven sal werden) ende der gantscher Ghemeynte, wan-
eer den naem des Dienaers den tijdt van xiiij. daghen inder Kercke ver-
oudicht sijnde, gheen hindernisse daer teghen ghekomen is. Ten laetsten,
de Bevestinghe inder Ghemeynte, dewelcke met behoorlicke stipula-
en ende afvraghinghen, ende soo het de gheleghentheydt der Kercke
jden mach, met handtopleggingh e, 't sy inder Kercke opentlick, of
ae het gheleghen is, inden Kerckenraedt of Classe, doch altijdts
et openbare ghebeden toegaen sal. Hier bestraffen sy dat het
Synodus possessie praetendeert / die het niet en heeft / ende der
Overicheydt als van 't sijne mede wat toestaet: Want (segghen sy)
e vant Synodus zijn noch noyt in possessie gheweest, dewijle sy al
aer possessie ons, ende wy vanden haren niet te bedancken hebben.
Om hier op te antwoorden: soo sullen wy gaen besien / wat recht
at de kercke heeft inde beroepinghe vande predicanten: wie de
ghereformeerde kercken inde possessie van dien ingheſtelt heeft:
nde wat den Overicheden toe behoort. Aengaende 't recht: ghelijc-
aerwijs niemandt de kercke Christi behoordt te bedienen / of hy is
daer toe bequaem: alsoo wijst de natuerlicke reden self uyt / dat het
oordeel vande bequaemheydt dien alleen toebehoordt / die de gave
van Godt daer toe ontfanghen hebben. Nu zijnder gheen bequa-
mer toe / dan de ghene die selfs inden Dienste des Woordts ende
t Ouderlinghen ghestelt zijn. Soo ist dan het werck der Kerc-
kendienaren / inde beroepinghe der Predicanten / om te sien na per-
sonen die bequaem souden moghen wesen: ende sulcke ghevonden
hebbende / te ondersoecken / voornamelick inder leere / ende oock ten
anderen int leven. Hier toe sijn sy onder anderen vanden Heere self
gheordonneert. Want dewijle sy vanden Heylighen Gheest / Re- 1.Timo.
geerders of Voorstanders / Leydtsluyden / Opsienders / ende' Her- 5.17.
ders der Ghemeynte / oock Huyshouders of dispensiers Gods ge- Heb.13.
noemt werden / ende dit gheen ydele namen noch eertijtelen sijn: 17.
Soo volcht dat haerluyder ampt is / de Ghemeynten / waer over Achi.0.16.
sy ghestelt sijn / in dit stuck / 't welck een vanden principaelsten is / Ep. 4. 1.
regeren ende te leyden: alsoo dat hen / representerende de ghehee- Tit.1.7.
le Kercke / toecomt op te speuren / te nomineren ende te ondersoec-
ken de ghene die de Kercke bedienen sullen. Alsoo hebben Paulus
ende Barnabas Oudtsten inden Ghemeynten verordineert /
Actorum 14.23. Alsoo heeft Paulus / neerstelick beschreven heb-
bende / hoedanich een Opsiender moet sijn / van Christi weghen 1.Tim.4.
Timotheo met sijnen mede Oudtsten (ghelijck hy sefs mede vant 14.

Collegie

Collegie der Ouderlinghen ghestelt was) toeghekent het am
1.Tim.5.22. ende de macht om Dienaers over de Kercke te verordenen / en
van ghelijcken Tito: alsoo oock 't selve daer na inde oude kercke gh
1.Tim. 2.2. bruyckt is gheweest: wel verstaende dat de Dienaer niet volc
Tit.1.5. melick vercoren is ghewordden / of hy worde eerst de Ghemeyn
opentlick voorgestelt / om van allen geapprobeert te werden / t
Act.14.23. allen dienen soude: als ghenoechsaem uyt der Schriftuere is bli
Act.13.3. kende. Waer op voort een openbare in leydinghe ende bevesti
etc. ghe in den Dienst ghevolcht is. Dit is altemael het erf-recht d
Kercke: dit heeft haer de Heere Christus ghegheven: dit hebben
Apostelen ghehadt/die hebben sy haren nakomelingen achter gelate
op dat het Rijck Christi op eerden onderhouden ende gevoordert sou
werden: welcke recht op den huydighen dach noch in zijn kracht en
vigeur blijft inder Kercke Christi/ waer van wy ons bekennen Di
naers te zijn. Aengaende de possessie: daer inne is de Kercke v
Christo self ghestelt ende gheerft / ende de ghereformeerde Kerck
deser Nederlanden zijn weder tot het gebruyck van dien ghekome
al eer eenighe Overicheden de openbare exercitie der Religie t
gelaten hebben: ja als syse noch te vyer ende te water verbolch
Daeromme wy dese possessie den Magistraten (onder correctie) n
connen danck weten / maer wy hebben haer wel hoochelick te da
ken / dat wy door hare toelatinghe ende uyterlicke voorstant [wa
welcke hier niet noodich is te segghen / hoe het veroorsaeckt is] v
sonderlinghe ghenade Godts tot onbevreest ende openbaer ghebru
van onse possessie ghecomen sijn. Belanghende nu voort / wat
Overicheden inde beroepinghe ende verkiesinghe der predican
toebehoordt: ghelijckerwijs wy ons schuldich kennen onsen M
gistraten / als den ghenen die vanden Almoghenden over ons g
stelt sijn/alle ghehoorsaemheyt ende eere te bewijsen: alsoo / dew
het onsen goeden Godt belieft heeft / dat wy vrymoedichlick e
onbevreest onse Religie mogen oeffenen onder de beschuttinge d
selven / so bevynden wy het ampt der kercke te sijn / geen Dienaer d
Woorts aen te nemen noch in den Dienst te stellen / voor ende al
hy den Magistraten aengedient / ende by deselve gheapprobeert
'Twelcke het Synodus ordonnerende / gheensins yet spreecht
cleynachtinghe der Overicheyt / als of de Kercke wat ex gratia
de uyt mildicheyt dede / 'tgene sy doch andersins niet gehouden wa
ren te doen / ende dat de Overicheyt haer dies grootelicx te danc
hadde / (ghelijck ons t'onrecht wert na gheduydet) maer gheeft
Regeerderen der kercke te verstaen / wat haer ampt ende schuld
plicht sy / 't welck sy sonder Godt in hare Overicheydt te veracht
niet voorby connen gaen.

Maer hen mishaecht seer / dat inden artijckel staet / Der Over
heyt doende professie vande ghereformeerde Religie: want dat duy
sy ons alsoo na: indiense professie doet / datmense alsdan aenspre

al maer so niet/ datment sal laten blijven. Waer uyt sy besluyten/
at het Synodus poocht hooft vande Overicheydt te worden.
Want (segghen sy) ist by aldien dat sy verstaen by dat woort Refor-
meert, een Religie die het verstane van het Synodus geconformeert sou-
e sijn: soo soude de Overicheyt dat privilegie niet anders genieten, dan
s een lidt wesende van't lichaem, daer van het Synodus een hooft we-
n soude, ende by feyl van desen, so souden of de Kerckelijcke creatueren
es Synodi meesters ende dispenseurs der geestelijcken goederen, die een
oet deel vande publijcke rijckdommen sijn, gehouden moeten werden:
f daer soude in Overheyt niemant moghen gheadmitteert werden, als
e creatueren van het Synodo. Dit sijn haer woorden: dewelcke ver-
alende/ wy ons grootelijcx bedroeven/ dat een Magistraet/ die
pentlijck inde publicatie Anno 79. te Leyden ghedaen/ bekent de
eligie in onsen kercken gheoeffent na den Woorde Gods voor puer/
uyver/ eenvoudich ende oprechtelijck ghereformeert te sijn/ hem
aet berichten van eenighe werregeesten of spotters/ van welcken
esen woorden schijnen te komen. Sy weten wel wat by de gerefor-
meerde religie verstaen wert/ ten sy datmen segghen wil/ datse niet
erstaen/ wat religie sy luyden (als oock d'andere Staten) belooft
nde ghesworen hebben met sijne Excell. te helpen handthouden.
De Confessie ende Catechismus sijn alle man in handen/ die de som-
me der warer ende suyvere leere onser Kercken bervatten/ ende met
et verstandt niet van eenen Synodo/ maer der H. Schrift (die wy
voor den eenighen rechtsnoer houden) gheconformeert sijn. Wy
moghen door Godts ghenade met waerheydt verklaren/ dat wy de
waerheydt der religie na de conformiteydt ende overeenstemminghe/
niet met eenigher menschen/ maer met Godts verstandt ende wil-
/ afmeten: Soo salmen oock niet bewijsen/ dat het Synodus hem
yt als een hooft der Overicheydt of der Kercke opghe worpen/ of
a sulx int minste ghestaen heeft. Doch ghenomen/ of het Syno-
us wilde segghen/ datmen int stuck van aenneminghe ende ver-
iesinghe der Dienaeren des Woorts/ gheen Overicheden kennen
al/ dan die alle ende yeder openbare professie ghedaen hebben van-
e ghereformerde religie: Hoe salt noch waerachtich sijn: dat/ soo
erre de Overicheydt gheen professie doet/ een van beyden sal moeten
olghen/ dat namelijck/ of de kerckendienaers (want dese verstaen sy
y de kerckelijcke creatueren des Synodi) meesters ende dispensiers
vande geestelicke goeden sijn sullen/ of dat in Overicheydt niemandt
al moghen gheadmitteert of toeghelaten werden/ als diet den Sy-
nodo wel behaecht? Uyt wat oorsake vallen sy hier van 't stuck der
verkiesinghe der Predikanten/ op de meesterschap ende dispensier-
schap vande gheestelijcke goeden? Laet ons aenhooren de woorden
des Synodi/ daer op sy schijnen te sien. Int thiende artijckel staet:
De ghemeenten sullen sorghe draghen, dat haren Dienaren behoorlijck
onderhout ghegheven werde. Item Artijck. xi. Wanneer het ghe-

schiedt,

schiet , dat een ghetrouwe Dienaer door ouderdom of kranc
heyt ghebrocken sijnde, sijn ampt niet langher bedienen kan: soo
het der Ghemeynte toestaen te besorghen , dat hem ex bonis publi
so veel toegheleyt werde , daer op hy de reste sijns levens bequam
lijck ende eerlick door komen moghe : dat ook de weduwen en
wesen der Dienaen niet vergheten werden. Dit sijn de woorde
waer op sy / mitsgaders op de woorden inden boven ghemelden ar
tijckel vervatet/ haer voorgaende argument timmeren. Maer d
timmeraghe valt over hoop / wanneer men insiet / dat dese artijckel
niet anders verklaren /('twelck yrimers naecktelijck blijckt) dan/ g
lijckwijs het der Dienaren des Woorts ampt is/ haren ghemey
ten trouwelijck te dienen ende altijdts by te blijven: dat also wederom
me der Ghemeynten officie is/ haren Dienaeren onderhout des leven
te doen / eñ deselve/ den tijt haers levens in haren Dienste overgh
bracht hebbende / eñ nu afgearbeyt sijnde/ niet te verlaten: noch oo
na datse deser werelt overleden sijn/ hare behoeftighe weduwen en
kinderen te vergheten: Dat sy daeromme door hare Opsienders en
regeerders sorghe sullen draghen / ende arbeyden / ghelijck de Pr
dikanten by haer leven / ende haren Dienst gheduerende/ ter ordo
nantie der Staten/ een eerlijck onderhoudt toegheleydt werdt/ u
den goederen die tot Godsalighen ghebruycke / van onsen voor oud
ren ghemaeckt ende ghedestineert sijn: dat ooch alsoo haerluyden/ d
dienst door ouderdom afghelevdt hebbende/ ende na haren doodt/ h
ren weduwen ende weesen (ten waer datse ghenoech van haer se
ven hadden) uyt den selven goeden een eerlijck onderstant/ by den se
ven Overicheden ghedaen werde: op dat de Christelijcke liefde en
danckbaerheydt gheoeffent / ende der menschen herten tot de Stud
Ministerij ende Theologie niet onlustich ende flauw ghemaeckt we
den/ wanneer soo wel de Dienaers/ als hare schamele weduwen en
wesen/ of verlaten quamen te worden / of met droeffenisse ende her
seer / als andere armen / vande ghemeyne aelmisten moesten leve
Hier uyt blijckt / dat uyt de Kerckenordeninghe int aller minste ni
volcht / dat het Synodus / of de dispensatie ende meesterschap d
gheestelijcken goeden tot de Kerckendienaers selve wil brenghen/
tot het ampt der Overicheydt niemandt toegelaten wil hebben/ d
die professie vande religie doen: Maer het volcht simpelijck / dat
Ghemeynten sorghe draghen sullen / of dat by der Overicheydt (
doen dan professie vande religie of niet) den Dienaren een eerlij
onderhout ghegeven werde: of / 't selve faelgerende/ dat het uyt and
re middelen gheschiede. Aengaende nu de woorden / inden artijck
ghestelt / Doende professie vande ghereformeerde religie: daer mede
heeft het Synodus gheensins voor vande approbatie der Pred
kanten uyt te sluyten de gheene die inden Magistraet haer selv
met openbare bekentenisse tot de ghereformeerde Ghemeente en
t ghebruyck der Sacramenten noch niet begheven hebben (want

dagh

aghelijckſche uſantie der Kercke brenghen anders me de:) Maer den
n is: aengeſien inde approbatie ofte verwerpinghe eens Predikants
an twee dinghen inſonderheydt valt te oordeelen/ namelijck/ ſo wel
ande leere / als van 't leven/ dat van 't leven ende manieren oock de
Magiſtraten vreemdt vande openbare profeſſie der religie ſijnde /
el moghen ende behooren te oordeelen / ende de politiſche verhin-
eringhen/ die ſy weten / voorſtellen / waeromme yemandt tot een
redikant niet behoort aenghenomen te werden : Maer aengaende
leere / dat daer van het oordeel eyghentlijck toebehoort de ghene
e profeſſie doen vande ghereformeerde religie: op dat alſoo alle
erijckel van corruptie der religie voorſz. te meer verhoedet werde.
Dat ſy voort segghen van 't onderhout der armen , gaſt-huys-mee-
ren ende aen ende afſtellinghe der Schoolmeeſteren : ende beſluy-
n / dat uyt onſe meyninghe volghen ſoude / dat niet alleen ſy en-
hare gantſche Ghemeynte het Synodo ſoude onderworpen ſijn:
aer dat oock van haren kinderen niet dan na hare (te weten des
Synodo) opinien gheinſtitueert wordende, ſy ſouden erfmeeſters blij-
n, &c. Daer op achten wy de antwoorde ten deele uyt het voor-
aende ghenoech te blijcken. Wy laten de Magiſtraten ſoodanighe
aſthuys ende armen meeſters ſtellen/ alſt haer ghelieft: behoudens/
at altijdt der Kercke Chriſti hare vrijheydt inde beroepinghe ende
ſicht der Predikanten/ 't ſy in wat plaetſen datſe dienen ſullen / ge-
ten werde / en het niet ſtae inde macht eenigher politijcken man-
en/ die dickwils der religie niet ſijn toe gedaen / ofte gheen verſtant
er van hebben / ofte oock op het leven ſoo goede achtinghe niet ne-
en/ ſulcke Predikanten te beroepen ende aen te nemen/ alſt hen goet
nckt / maer dat met der Kercke goede correſpondentie ghehouden
erde / gelijck boven aengheroert is. Hier en tuſſchen bekennen wy
ijmoedichlijck / ons herte ende wenſch te ſijn / dat de ghene die ſo-
nighe publijcke officien draghen ende het Magiſtraet ampt be-
enen / om goede voorganghers ende lichten te weſen vanden ghe-
n die onder haer ſorghe ſtaen / den waren Godsdienſt behertich-
n / ende oeffeninghe daer van deden / niet ſijnde creatueren van het
ynodo , maer betoonende te weſen rechte nieugheboren creatueren
Gods: in wiens woordt ſoo langhe als het Synodus blijft/ gheen
omen hen ſchamen ſullen de goede vermaninghen ende reſolu-
en des ſelven te volghen: wanneer het oock daer van wijckt/ der
omen Overicheden officie is/ haer daer teghen te ſtellen. Soo be-
heren wy oock gheen erfmeeſters van haren kinderen te ſijn / om
eſelve niet dan nae onſe opinien gheinſtitueert te laten werden:
Want menſchelijcke opinien ſijn valſch ende ongeſtadich/ na de welc-
ke wy daghelijcks leeren / datmen in der Kercke Chriſti niet ſal te
wercke gaen: maer 't Woort Gods is de waerheydt ſelve/ ende blijft
altijts beſtandich/ na uytwijſen van 't welcke der Overicheydt officie
is / ſorghe te draghen/ dat de jeucht inden Scholen inde leere ende Ephe. 6. 4.

verma-

vermaninghe des Heeren/ (ten ware dat yemandt ontkennen w
de datſe tot Vaders des lants ende der onderdanen geſtelt ſijn)
verweſen werde / ende noch veel meer datſe door de ſchoolmeeſter
der religie niet toeghedaen / van 't leeren goeder boecken niet afg
houden / of met valſchen ende der ſuyverer leere wederſtrijden
opinien verdorven werden : Op dat alſoo / niet eenich Synod
maer de eenighe Meeſter Jeſus Christus/ de erfmeeſter beyde
ouden ende jonghen blijve : den welcke te willen meeſteren/ een
groote vermetenheyt vanden leerkinderen ware.

Belanghende nu de tweede aenklachte / dat het Synodus
ſoude ghehandelt hebben ſtrijdende teghen de ghemeyne vrijh
ende uytterlijck welvaren der onderſaten : verklaren die van Ley
(aentreckende 't ghene ſy te voren gheſeydt hebben) Dat ſy tot gh
religionſdwangh , hoe kleyn ſy ocks ſy , verſtaen konnen : daer
de ſy te kennen gheven dat het Synodus eenen religionſdwa
invoert/ ende over ſulckx tegen de ghemeyne vryheydt doet. Tot
wijs van dien brenghen ſy voort de ordonnantie vanden boeck
ſegghende/ wel vreemt in haren ooren te luyden , dat oock de luy
ſoo verre komen, datſy tot boecken te verbieden voortghaen , ende
dan by gratie ende privilegie (als eertijts de kettermeeſters plech
toelaten willen. Volghens dien / ſegghen ſy hier voor/ dat het Pl
caet der Staten op de boecken conform is des by eenen Synodo g
decreteerde. In deſe beſchuldinge ſien ſy ongetwijfelt op den xx
artijckel der Kerckenordeninghe / aldus luydende : Niemandt ſal
onderſtaen eenich boeck of ſchrift van hem, of van een ander gemaeck
overgheſettet , handelende vander Religie, te laten drucken , of ander
uyt te gheven , dan 't ſelve voor henen doorſien eñ goet gekent ſijnde v
den Dienaren des woorts ſijns particulieren Synodi , ofte Profeſſore
Theologie onſer belijdeniſſe. Hier op antwoorden wy : Dat het Syn
dus inden voorgaenden artijckel gheenſins voor heeft gehadt/ a
menſchen int ghemeyn een wet te ſtellen : want die ordonnantie
niet wijder gheſtreckt werden / dan op de perſonen inden naeſt v
gaenden artijckel ghemeldet / die namelijck de ghereformeerde K
ken ende ſcholen bedienen / ende de belijdeniſſe des gheloofs on
ſchreven hebben : 't welcke oock eenſdeels blijckt uyt die woorde
ſijns particulieren Synodi , aenghesien het kennelijck is dat onde
Claſſes ende Synodus de particuliere lidtmaten de ghereform
de Kercke eyghentlijck niet gherekent werden/ ende noch veel
die gheen profeſſie doen vander religie : hoewel de Dienaers
inne oock een onderichtinghe hebben / om met namen de gh
die profeſſie doen / ende ghaven hebben van ſchrijven/ te verma
datſe gheen ſchriften uyt gheven / ſonder die eerſt andere vrome
verſtandighe mannen te laten ſien. Soo geven wy dan een yede
oordeelen / met wat recht die van Leyden / om het Synodus in
haet te brenghen / ons by de Kettermeeſters ghelijcken. Aengae

de Ke

Kerckendienaers ende oock Schoolmeesters/ professie doende:
at die in desen deele een ordonnantie onder malkanderen onderhou-
n sullen (achten wy) gheen verstandighe/ veel min Godtsalighen/
ders dan voor nut ende prijselijck houden. Want indien sy van
odts weghen schuldich sijn acht te nemen op malkanders predi-
tien/ ende leeringhen/ dat inden selven niet gheleert of ghesproken
erde/ streckende tot ontstichtinghe ende afbreuck der Kercke: Hoe
el te meer sijn sy ghehouden de boecken gade te slaen/ door dewelc-
/ quaet sijnde/ veel meer quaets ende schade ghedaen werdt/ dan
or eenighe predikatien of mondelijcke onderwijsinghen? want
or de predikatien ende andere mondelinghe onderichtinghen niet
n eene stadt of Kercke/ maer door de boecken de gheheele werelt
smettet ende verdorven werdt. Een yeder verstaet wel / hoe bil-
ck ende redelijck het is: aenghesien de gereformeerde Kercke een
ker formulaer ende belijdinghe des gheloofs ende Catechismum
eft: dat ghelijckerwijs alle kerckendienaren professie doen van-
n inhoudt van dien te leeren / alsoo oock acht ghenomen werde
vermits de menschen seer veranderlijck sijn/ ende lichtelijck ooch
t den schoot der Kercke opstaen/ die de selve verstooren) of in 't ghe-
sy schrijven ende uytgheven willen/ niet en is dat daer teghen strijt.
ant oock dickwils / hoewel gheen kettersche/ nochtans onnoo-
ghe ende ongrondighe boecken uyt weldunckentheydt ende naem-
erichheydt van eenighen slechtverstandighen int licht ghegheven
erden/ waer door de werelt met boecken overladen ende vervult Eccle. 12: 12.
erdt: ende vele boecken maeckens (ghelijck Salomon seyt) gheen
nde is. Wanneer dan de ghene/ die de gabe hebben van schrijven/
t begheeren aen den dach te gheven: indiense vroom sijn / ende niet
ders als der menschen stichtinghe inden rechten gheloove soec-
n: soo sullen sy (ghedachtich sijnde des Woorts Pauli / De geesten 1. Corin. 14. 32.
r Propheten / sijn den Propheten onderworpen) het oordeel harer
edebroederen gheerne daer over laten gaen/ ende het licht niet schu-
en: Soose oock van een ander ghevoelen sijn/ als haer medebroe-
rs / ende een ander leere willen voorstellen / dan daer sy te voren
ofessie van ghedaen hebben: soo ist ymmers recht / datse eerst met
aren medebroederen de saecke met de H. Schrifture overlegghen /
et staende op haer eyghen verstandt: of ymmers moesten sy soo-
anighe boecken / niet onder den tijtel van Leeraers der ghereefor-
meerde Kercke/ maer als vreemdt van haer sijnde/ uytgheven.
Maer om op een soo klaren saecke niet langher te blijven staen
oerende het Placcaet / dat mijn H. H. de Staten teghen de ketter-
he boecken uytgheven souden hebben: Soo hebben wy wel ver-
staen / datter een placcaet ghepubliceert is in Decembri laestleden/
n bevele van sijne Excell. als hooch overicheydt / ende den Staten
an Hollant: Maer wy bevinden dat 'tselve niet int bysonder spreeckt
n kettersche boecken (want dat woordt en wert selfs niet daer in

vermaent) maer int alghemeyn van schandaleuse, argherlijcke o…
roerighe boecxkens, liedekens, refereynen ende dierghelijcke, dewe…
ke verboden werden te drucken/ te verkoopen of te saeyen/ &c. …
placcaet wederspreken alhier die van Leyden / ghelijck sijt oo…
ghewehghert hebben af te lesen: met hoe goeden rechte/ laten wy…
voorsz. H. H. Staten selve oordeelen/ dewelcke cloeck ghenoech …
haer eyghen werck te verantwoorden: ghelijckerwijs wy niet tw…
felen/ of een soo heerlijcke vergaderinghe heeft het niet sonder rijp…
raedt ende ghenoechsame overlegghinghe van redenen ten beyd…
sijden begonnen/ ende dat buyten eenighe onse aenporringhe/ gh…
lijck hare E. E. selve ghetuyghen konnen. Hoewel wy dan hier n…
voor hebben / of het plackaet der Staten te verantwoorden/ of…
questie van t'ampt der Overicheydt over de boeck-druckinghe v…
komelijck te verhandelen (want het raeckt eyghentlijck de Syno…
lia niet) So mogen wy nochtans onbeantwoordt niet laten/ 't gh…
die van Leyden voorgheven/ dat de vrijheyt, daeromme wy gher…
pen hebben, altijdt voornamelijck daerinne bestaen heeft, dat yema…
sijn ghevoelen vry uytspreeken mochte, ende dat dit het eenich merc…
teecken van tyrannie gheweest is, alsmen sijn ghedachten niet vry uy…
spreken moeste: Want dit/ sonder eenighe restricktie ende uytnem…
ghe aldus verstaen sijnde/ een deure (na ons ghevoelen) open d…
tot een verderffelijcke licentie ende ongheboondentheydt. Op d…
wy binnen de saecke van religie blijven: sy sullen ymmers (hop…
wy) selfs niet dorven segghen/ de ware vrijheydt (want om ghe…
andere vrijheydt hebben de verstandighe gheroepen) daerinne…
Psal. 10,4. bestaen/ dat ghelijckerwijs des Godtloosen ghedachten sijn/ d…
ter gheen Godt is/ dat de Bybelsche schrift niet Godts/ maer d…
menschen woordt/ oock niet eenstemmich/ maer hemselven wed…
strijdich is/ datter gheen verrijsenisse/ gheen eeuwich leven no…
doot is/ ende dierghelijcke gruwelen meer: alsoo oock 't selve hem g…
oorloft soude sijn vrijmoedich uyt te spreken ende staende te w…
len houden. Ten is noch gheen twee jaren gheleden/ dat de Mag…
straet van Leyden/ verstaen hebbende dat yemandt Christum s…
gruwelijck ghelastert ende bespottet soude hebben (met woorde…
die wy om de quetsinghe der vrome herten te vermijden/ liev…
hebben te verswijghen) twee Dienaers des Woordts aldaer / …
noch leven/ ontboden hebben ghehadt opt stadt-huys/ om uyt ha…
te vernemen/ wat vander saecke was/ aenghesien sy daer van gh…
seydt hadden: ghenoech te kennen ghevende/ dat de vrijheydt n…
bestondt in al uyt te spreken/ wat men in't herte heeft/ ende dat h…
niet altijdts tyrannie is/ wanneermen sijn ghedachten niet vry u…
spreken moet. Want nopende het argument dat sy voort ghebruy…
ken/ ende vast aldus luydet: De boecken sijn of goet/ of quaet: Sij…
se goet/ soo behoortmense niet te verbieden, om de waerheyt te dem…
pen, die doch soo weynich als t' licht ghedronghen kan werden; Sijn…

quae…

...aet / soo straffen sy ghenochsaem haer selfs, ende de liefhebbers der
...aerheyt achten de loghenschriften niet, want de loghen van selfs ver-
...wijnen sal, ende by de waerheyt niet hechten mach: Daerinne is
...en so veel gronts (na ons oordeel) als int voorgaende. Een yge-
...k merckt / indien dit haer argument goet is (op dat wy swijghen
...t alsoo alle valsche faemroovinghen / loghenen / ende lasterreden
...hen Overicheden of ondersaten / ende fameuse libellen / 'tsy met
...em of sonder naem / gheoorloeft soude wesen uyt te geven (dat als-
...n alle die lasteringhen teghen Godt / teghen de Schriftuere / etc.
...er van terstont ghesproken is / so wel by geschrifte als met mon-
...n sullen mooghen aen den dach ghegheven werden. Want de loghen
...a haer segghen) sal altijt van selfs verdwijnen, ende de loghenschrif-
... straffen ghenoechsaem haer selfs. Maer indien dat also is / waer-
...me segghen sy dan terstont daer nae / dat de liefhebbers der waer-
...t de schrijvers der loghenschriften straffen? Wat is dit straffen van
...de / aenghesien de loghenschriften van haer selfs ghestraft sijn-
... / oock met eenen haer meester ende autheur genoech straffen? Ja
...t ist van doen teghen de verdoolde opinien te schrijven? welcke
...nsiere van doen sy nochtans selve hier boven goet vinden. So moe-
... sy dan ymmers bekennen / dat Godt middelen verordent heeft
... wederstant der loghenschriften: ende datse niet slechtelick van
...s verdwijnen. Aengaende 't ghene sy aenroeren vanden Ephese-
... / de welcke in Christum ghelooвende / alsoo sy met ydele consten Actor. 19.
...gegaen hadden / de boecken daer van handelende 'tsamen brach- 19.
... ende opentlick verbranden: Waermede sy bewijsen willen / dat
...boecken te verbieden van selfs sal comen, als de vreese des Heeren
...afkeer inden menschen daer van ghebaert sal hebben: Daer op seg-
... wy / dat ymmers de Ephesen en met dit haer werck wel te ken-
... hebben ghegheven / in sulck een ghevoelen niet te staen / dat de
...ghenschriften van selfs wel souden verdwenen hebben / ende by
...waerheyt niet hechten conden / al haddense onder den menschen
...aeyt geweest: Want also hadden sy haer boecken profijtelicker
...ghen verkoopen / ende de vijftich duysent silvere penninghen op
...en / of den armen gheven / 't welcke sy onghetwijfelt wel souden
...daen hebben / indien het Paulus goet ghevonden / ende haer niet
... meer contrarie gheleert / ja van Godts weghe vermaent hadde:
...o dat wel de vreese Gods sulck een afkeer vanden boecken in haer
...weckt heeft / maer die vreese Gods in hen verweckt gheweest
...s de ernstighe predicatien Pauli / nademael Godt sulcke ydele Deut. 18.
...sten verboden hadde / ende daeromme de instrumenten daer toe 10. 11.
...ende hem niet konden behaghen. Of nu de Overicheyt van E-
...sen / door de vreese Godts een afkeer ghecreghen hebbende van
...ke konsten / oock verboden hadde gheen boecken daer van han-
...nde / uyt te geven / soudese met recht te straffen gheweest hebben?
... gheven een yeder te bedencken / ende segghen tot een besluyt / dat

het argument van die van Leyden niet vast is / overmits het pl
caet vanden boecken in gheenighe steden ter executie ghelepdt werd
datse daeromme alle van contrarie gheboelen sijn : Want (om h
niet nauwe te ondersoecken / of het seker is dattet nerghens we
onderhouden) by die van Leyden selfs sijn wel ordinatien ghemae
ende ghepubliceert / daer gheen executie na volcht / dewelcke no
tans voor seer goet van hen ghehouden werden. Hier en tussc
sien wy niet hoe de Overicheydt yemandt aen d' onderhoudinghe
't voorsz. placcaet mach binden/so lange als yemãt onverbeurt 't s
mach overtreden / ja oock gheen ordene ghestelt is op 't ghene dat
uytvoeringhe desselven nootsakelijck geeyscht werdt.

Laet ons nu ten anderen gaen besien / waerinne sy het Synod
wijders beschuldighen van religionsdwangh/ alsoo sijt noemen.
verklaren / datse op de Kerckelijcke censueren ende uyt het oordeel
gheleerden niet een minste ghedacht en hebben, om teghen yeman
Ketter te procederen. Waermede sy klaerlijck te verstaen geven/dat
Synodus ofte de Kercke onrecht heeft / als sy wil dat de Overiche
procederen sal tegen de gene die sy voor ketters hout : eñ schijnẽ hey
lijck te noteren de handelingẽ der Kercke met Casper Coolhaes.
nu dies aengaẽde ghehãdelt/vã wat mishandelinge hy gestraft/e
wat voet tegen hem gheprocedert is/ hebben wy hier niet voor te
halen / aenghesien 't selve een eyghen tractaet behoeft / ende k
(wilt Godt) int licht gegeven sal werden. Doch wy nemen / het g
beurde dat binnen Leyden in het predick-ampt onder den schijn
herders een wolf inslope / voedende in sijn herte eenighe pap
sche of andere valsche opinien / dewelcke hy int ampt sijnde qu
te openbaren/ waer op de gheleerden (soo syse noemen) of de Dien
des Woordts hem aenspraken ende censureerden / volghende
officie / ende niet afstaende / oordeelden dat hy van sijnen Diens
hoorde afghestelt te werden / voorts de saecke der Overicheydt
dienende / om hem het predick-ampt te verbieden. Soude da
Magistraet (is onse vraege) op de censuere ende uyt het oordee
Dienaren des Woordts teghen hem procederen met verbodt
prediken/ of souden sy hem laten begaen ? Indien sy het eerste de
hoe soude dat over een komen met dese hare verklaringhe / dats
de kerckelijcke Censueren niet een minste ghedachte hebben te proc
ren? Maer soo sy het tweede deden/ hem latende begaen/ende i
Dienst houdende : hoe quam dat over een met 'tghene die van L
den / soo wel als d'andere Staten/ belooft hebben met sijne E
lentie te handthouden de oeffeninghe alleen vande gereforme
Evangelische Religie ? Dat soude oock niet accorderen met 't
ne sy in hare Justificatie seggen/ dat een Magistraets ampt is te
caueren ende te voorsien, dat de schaepkens Christi den wolven
werden bevolen, ende datse int beschermen der wolven haer ampt
misbruycken. Neemt dat een ander/ wie dat hy is/ vander ghere

eerde Kercke om openbaere ketterije wille afghesneden worde /
de hy evenwel willende hem noch draghen voor een lidt der voorsz.
ercke / tot de Overicheydt hem beriep / niet vraeghende na eenighe
erckelijcke vergaderinghen / ende seggende hem gheweldt ende on-
cht gheschiedt te sijn: Soude een Overicheydt / doende professie
n de religie / gheen kennisse van saecken nemen / ende bevindende
t de censuere der Kercke ghegrondet waere in gherechticheydt ende
t Woort des Heeren / daer op procederen / om de hant aen t'oor-
l der Kercke te houden / ende hem te verbieden meer moeyte te
aecken? Wy laten ons duncken / dat gheen ghereformeerde O-
richeyt dat weygeren soude. Doch soo die van Leyden van mey-
nghe sijn in hare Stadt niet te achten op de Kerckelijcke Censue-
n / die na Godts Woordt gheschieden / ende alle vreemde opinie
ijvers / die uyt den schoot der Kercke selfs souden moghen opstaen
ghelijck wy van Godt ghewaerschuwet sijn dat gheschieden sou-
] de handt boven 'thoofdt te houden / op datse de Discipline over
er ghebruyckt vrymoedichlijck verachten moghen / ende tot spijdt
Kercken in haren ouden graedt blijven: sy moghen toe sien / hoe Actor. 20, 30.
t voor den Heere ende allen vromen sullen konnen verandtwoor-
n: jae hoe sy / sulckx doende / den burgherlijcken vrede ende welstandt
stadt [wy swijghen de exercitie vande suyvere religie] sullen kon-
n behouden. Maer wy verhopen dat dit haer uyterste meyninghe
e voornemen niet is / al ist dat de woorden soo schijnen te luyden /
meer uyt beroerlijcke affecten / dan uyt een bedaert oordeel gheko-
n sijn. Doch [seghen sy /] wy konnen wel lijden, dat de geleer-
haer met schrijven ende sprecken teghen de verdoolde opinien nae hae-
vetenschap ghebruycken, waer inne sy meer met beleefdtheydt sullen
n, dan met hart spreken, schelden ende Ketteren. Wy antwoorden /
het wel een groote onreden ware / niet te moghen lijden dat de
ht ghevoelende haer teghen de verdoolde opinien met spreecken
schrijven ghebruyckten / daer sy doch den gheenen die de ver-
lde opinien drijven / wel toe laten te spreecken ende aen den dach
gheeven wat sy willen: jae wy segghen dat een Christelijcke Ove-
heydt van Godts weghen ghehouden is / de noodt sulckx eysschen-
met spreecken oft schrijven de suyvere leere te doen verandtwoor-
: Maer daer uyt volcht gheensins [als met den voorgaenden ex-
pelen beweesen is] datse gheen andere proceduere immermeer te-
n de opinie drijvers soude moghen ghebruycken. Wandt wat
histuere / of oock wat reden soude een Overicheyt beletten / wan-
r de leere openbaerlijck geoffent / met spreecken of schrijven teghen
opinie drijvers ghenoech bewesen is / denselven te verbieden ha-
opinien meer te saeyen? Ende so veel belangt de beleeftheyt ende
ketteren daerse van spreken: Wy ghevoelen oock datmen den
nen die dolen met alle sachtmoedicheyt behoort te ondergaen:
verstaende nochtans / datmen met sachte plaesteren (so men seyt)

gheen

gheen ſtinckende wonden maecke / ende voor gheen onbeleeft
Tit. 3. 10. houde / dat een ketterſch menſche een ketter ghenoemdt werde /
dat wy dien naem ſparende of bewinpelende niemandt oorſae
ghevende de ſoodanighe als recht ghevoelende te volghen / da
menſe behoorde als verleyders te mijden : Daeromme mach
voor gheen bitterheydt houden / datmen de ſulcke alſo noemdt.
en tuſſchen wenſchten wy wel / dat die van Leyden / die de bele
heydt int ſpreecken ende ſchrijven teghen de verdoolde opinien p
ſen / wat beleefder in deſe haere Remonſtrantie vanden Synod
ende Kerckendienaeren [die ſy meynen te doolen] geſchreven hadde
doe ſy ymmers wederomme voor hadden te ſchrijven : Soo ſou
ſy ghehouden werden niet alleen met woorden / maer oock met
daet ende met haer eyghen exempel ons tot beleeftheydt vermaend
hebben.

Aenghaende nu dat ſy int eerſte deel haerer Remonſtrantie
breedt ende klachtelijck handelen : vant onrecht procederen om
brant des alghemeenen Lants te leſſchen : vande heylighe kranch
der opinien daer men meede bevanghen is / ende voor gheen kranc
bekent wert : vande practijcken des Satans om de waerheyt e
eenicheyt te vertreden : vanden onverſtandighen yver ſommiger e
haftigher luyden die een bedwangh van Religie (gheweeſt ſijnde
moeder des Pauſdoms) weeder willen in voeren : vande liberteyt
daer door ghevanghen werdt : vanden eerſten oorſprongh onſes
lendighen brandts door het branden ende blaaken der ketteren e
de bloedighe placcaten : vanden inbreeck der privilegien / ende vi
catie der vryheydt daer uyt veroorſaeckdt : vanden gheenen die
brandt des landts gheweerdt / item die met ons een accoordt voo
vryheydt des vaderlandt ghemaeckt hebben : vande ſchade die uy
ghedwonghene eenicheyt ende nieuwe ſcherpe placcaten ſtaet te v
wachten / Ec. Daer op hebben wy niet voor van ſtuck tot ſtuc
antwoorden / eensdeels om dat ſy 'tſelve niet richten tot de Kerc
dienaers / maer eyghentlick tot de Staten [want ſy haer eerſt
na keeren tot den gheenen die met haeren Actis Synodalibus vo
koomen] ende eenighe politijcke dinghen daer in vermenghen : e
deels inſonderheydt / overmidts de queſtie vandt bedwangh der
teren wel een Tractaet op hem ſelven eyſchdt / aengheſien huyd
daechs ſoo veele daer inne verſtrickt ſijn / ende de Kercke met ſoo v
onwaerachtighe beſchuldinghen beſwaerdt werdt / ghelijck ooc
der anderen inde Juſtificatie deſes ſelfden Magiſtraets / een ſee
formel partije der Religie ende verachter aller ſichtbaren kerc
ſijn penne [nae t'oordeel aller verſtandighen / die ſijn maniere
ſchrijven kennen] inſonderheydt tot dit ſtuck van beſchuldinghe
leent heeft : Van welcke materie op een ander tijdt door Gods ghe
de wat gheſchreven ſal werden. Nochtans moghen wy hier nie
ten een weynich te antwoorden / op 'tgheene ſy ſeggen / datſe noch
kl

eyn noch int groote tot eenighen Religionſdwangh verſtaen willen.
ant nadenmael die van Leyden gheenſins geſint ſijn eenighe an-
re oeffeninghe van Religie / dan alleen de gereformeerde [immers
enbaerlick] toe te laeten / d'welcke geen vryheyt / maer bedwangh
: Soo is immers in deſen deele mede een Religionſdwangh bin-
n Leyden. Hoewel ſy dan in dit ſchrift alle bedwangh int ſtuck
nde Religie verwerpen / ſoo bewijſen ſy nochtans metter daet / dat
niet alle dwangh voor ongheoorloft ende quaedt houden: ende
ſoo paſt op haer ſeer wel / 't ghene ſy een weynich daer na ſegghen
nden Steden / inden welcken t'placcaet vanden boecken ghepubli-
ert is : Dat ſy haer prijſelick daerinne draghen, dat by haerlieden het
aerſte geſproken wert, ende ghelijcke wel doen het beſte. Wel ſorch-
ldelijck voor koomende alle achterdencken / datmen op haer ſoude
oghen hebben / als of ſy niet van meyninge ſouden ſijn haren eedt
de belofte onverbrekelick te houden : Datſe / namelick met ſijne
rinceſijcke Excell. ſullen hanthouden [want dit ſijn de woorden
r belofte van ſijne Excell.] de oeffeninghe alleen vande gherefor-
eerde Evangeliſche Religie. Waer mede wy doch niet ſien konnen
e het over een komt 'tghene ſy een weynich hier boven ſegghen :
at wy ons ontreckende der Spaenſcher wreedicheyt niet, 'tſamen ver-
onden hebben om eenighe particuliere Religie alleen te foveren, te be-
eeren,&c. met welcken woorden ſy ſchrijven te verſtaen te gheven /
tmen de ghereformeerde Religie alleen niet behoort te beweren /
er ſy nochtans belooft hebben de oeffeninghe van dien alleen te
nthouden, 'twelcke immers niet anders gheſeyt is / dan dat zijſe
leen beweren ſullen. Want of ſy wilden ſegghen / dat het een an-
r ding is met de oeffeninghe van een Religie / ende een ander met de
rticuliere opinien niet teghen de borgherlijcke ruſt ſtrijdende, ende die
t aftreckinghe der menſchen vande ware Religie niet ghesaeyt oft
orgeven werden / inde welcke men de Gemeente [alſoo int eynde der
emonſtrantie ſtaet] in liefde behoort te draghen : Soo merckt doch
n yeder wel dat een Overicheyt in ſulcken ghevalle niet de particu-
ere opinien / maer de perſoonen die de particuliere opinien hebben /
ſeyt mach werden te foveren te hanthouden ende te beweren.
Voorwaer dat daeromme alle dwangh int ſtuck der Religie / hoe
eyn hy oock ſy, mitſgaders alle ſtatuyten ofte decreten daer henen ſtrec-
nde, geweert behooren te werden / overmits int pausdom de con-
ientien ghetyranniſeert / ende de menſchen op onbehoorlicker wijſe
edwongen ſijn gheweeſt / waer toe ſy hare decreten ende ordinantien
hadt / jae de Schriftuere ſelve miſduydet hebben: heeft / ons bedunc-
ens / niet meer ſlot noch vaſticheyts / dan of yemant ſeyde / Naden-
mael de Tyrannen over hare onderdanen onbeſcheydelick ende wree-
elick gheheerſchet / ende het publiceren der Wetten end' Ordinantien
ot tyranniſche verdruckinge miſbruyckt / oock de goede politien ſelfs
ot wreedicheyt verkeert hebben / Dat daeromme de Princen gheen

 dwang

dwangh met allen behooren te ghebruycken / noch eenighe Ordina
tien dienende tot sulck een dwangh te maecken of te publiceren /
datter geen tyrannische verdruckinghe uyt kome. Een yeder versta
dighe merckt wel / datmen dien wech gheensins behoort in te gae
maer alleen scherpelijck toe te sien / dat de Coërcio ofte den Dwan
[sonder welcke noyt Kercke of Politie bestaen heeft / ende huyde
daechs te min bestaen kan / te booser ende moetwilligher nu de wer
is / danse oyt was] alsoo gebruyckt werde / dat goede ende goddelij
ordinantien daerinne niet te buyten gegaen werden. Cortelijck / V
betuyghen / dat ons noyt inden sin ghekomen is eenighe Pausselij
tyrannije ofte dwangh der conscientien weder in te voeren / m
leeren ende predicken veel meer daeghelijcks daer teghen / ende
yen de waere vrijheyt der conscientie voor te staen / tot den laet
druppel onses bloedts. Ende nochtans konnen wy daeromme
recht Godts niet wech gheven / noch eenichsins dispenseren int
Rom. 13. 4. ficie der Overicheyt: 'twelcke is / een dienaersse Godts te sijn e
1. Timot. wreeckster tot straffe der ghenen die quaet doen / op dat wy een g
c. 2. rust ende stil leven mogen leyden in aller Gotsalicheyt ende eerliche

Het laetste / daer van het Synodus in dese Remonstrantie
schuldicht werdt / is / dat het de huwelijcken tusschen ooms kin
ren verbieden soude / waer in die van Leyden verklaren / datse
Paussselijcken dreck niet weder willen in nemen int 'tgene des van G
gheen verbodt en is, ende dat de Keyser inden beschreven Rechten
uytdruckelijck toe ghestaen heeft. Het artijckel waer op sy sien / is
den particulieren questien / des Synodi: Want daer waren ee
ghen in Synodo / die een questie uyt den naem haerder Kercken vo
stelden : Oft raedtsaem was / dat twee personen / wesende ooms k
deren / ofte in ghelijcken graedt / malkanderen trouden. De oorsa
ke der vraghe was overmidts tusschen eenighe Dienaers
Woorts swaricheydt daerinne was ghereesen / den een segghen
dewijle het in Godts Woort niet is verboden / datment daerom
wel vrijelijck mocht doen: ende de andere contrarie sustinerende / h
wel het niet verboren is / dat het nochtans geen oirbaer was. H
heeft het Synodus insgelijcx gheantwoort / dat het niet raedtsa
is. Ten eersten, om de arghernisse der swacken wille, die daer uyt ontsta
Ten tweeden, om der eerbaerheyt wille. Ten derden, op dat de vrie
schap te beter tot andere geslachten mach uytghespreyt werden. Ten vie
om dat het strijdt teghens 'tgebruyck meest aller ghereformeerden Ke
ken. Wat segghen hier die van Leyden toe? Sy beschuldighen
Synodus / dat sulck huwelijck plat daerinne verboden is, ende ook
remedie van dispensatie gantsch niet toeghelaten en werdt. Maer
beroepen ons ter contrarie op de woorden des Synodi / de wel
niet mede brenghen / dat het verboden wort / maer dat het niet rae
saem of niet oirbaer is. So verre als / niet raetsaem / ende / niet g
oorlost of verboden te sijn / een dingh is / so gheven wijt den Wed
spre

ekeren des Synodi ghewonnen: Maer indien vele dinghen wel
geoorloft / maer daeromme niet terstondt oirbaer ofte raedtsaem
bonden werden: soo moet een yeder bekennen / dat het Synodus
eromme niet ghehouden mach werden sodanich huwelijck te ver-
eden / overmidts het verklaert niet raedtsaem te sijn. : Alle dingh
my gheoorloft (seydt Paulus) maer alle dingh is niet oirbaerlijck. 1. Co. 6. 12.
so geeft oock het Synodus te verstaen / hoewel soodanich huwe-
ck in hem selven gheoorloft is / dat het nochtans niet oirbaer is:
y welcke stichtelichheydt ende eerbaerheydt de Heydenen selfs indien
schreven Rechten verklaren / datmen in saecken van huwelijck be-
oort te sien. Semper in conjunctionibus non solum quid liceat consi-
randum est, sed etiam quid honestum sit: dat is: Inden huwelijcken
et altijts te besien / niet alleen wat gheoorlooft / maer oock wat eer-
ck is. Dit staen die van Leyden selve toe / want sy segghen dat sijt
ck raden datment late. Maer (segghen sy) die nu sijn sinnen inde handt
t en heeft, die en moghen wy niet binden, daerinne hem Godt onghe-
nden laet. Recht: Maer daer is tweederley binden. Het eene is /
nneermen een mensche bindt aende onderhoudinghe van eenich
tghedrukt ghebodt Godts / 't welcke hy niet onderlaten mach / al
ert dat hy met de overtredinghe des ghebodts geen mensche ter-
ert argheren soude / want sijn conscientie daer aen ghebonden is /
een yeghelijck schuldich is onbevleckt te houden voor den ooghen
s Heeren. Het andere binden is / wanneer een mensche uyt liefde
bonden werdt yet te doen of te laten / dat hem Godt noch ghe-
den noch verboden / maer toeghelaten heeft: om sijnen naesten
en aenstoot te gheven / ende om andere wettelijcke oorsaecken
lle. Op de eerste maniere bindt ons de onveranderlijcke ende on-
kelijcke Wet der thien gheboden Godts: Op de twee bindt ons
Wet der liefde / als / wanneer de Apostelen ordonneerden dat haer
Christenen onthouden souden vant eten des bloedts ende des
stickten / waer aen alle Christenen ghebonden waren om der
de wille / tot dat het Evanghelium sijn wortelen wat dieper ghe-
nen hadde: hoewelse hier en tusschen daer aen niet ghebonden
ren in haren conscientien / als aen eenen eewighen onbrekelijcken
bel. Desghelijcx / wanneer de ghereformeerde Overicheden in
imighe landen ordineren 't huwelijck tusschen ooms kinderen
r te laten / niet om dieswille dat het teghen Godts ghebodt is /
er om dat het niet stichtelijck is: soo sijn de ondersaten daer aen
bonden / hoewelse andersins in haer conscientie vry ende niet
bonden sijn. Want de Christelijcke vryheydt bestaet niet daerin-
dat wy al doen / wat ons vry staet te doen: maer dat wy in onsen
scientien vry sijn / ende daer en tusschen malcanderen dienen in
liefde. Voort soo betuyghen wy / ghelijck het oock aen hemselven
nbaer ghenoech is / dat des Synodi voornemen gheensins is ghe-
st een ordonnatie te maecken / aen dewelcke een yeghelijck soude

 gebon-

ghebonden weſen: maer alleen den Kerckendienaren een inſtruc
te gheven / na de welcke ſy haer ſouden hebben te reguleren/ ſoo wa
neer haer raedt ende advijs hier inne begheert ende van de me
ſtichtinghe ghesproken werdt/ opdewelcke alle vromen ende god
lighen behooren te ſien: Voorts latende met politijcke ordonna
tien te maecken de Overicheden der Landen begaen. Volghe
't welcke wy meermael verſocht ghehadt hebben / dat ordene op
huwelijcken ghestelt mocht werden/ ende noch in Decembri lae
leden den H. H. Staten gheſupplieert/ dat hare E. E. tot bericht
ghenen die haer argheren aen de huwelijcken van ooms kinder
ende alſnoch niet verſekert ſijn/ dat harer E. E. meyninghe is/
danighe huwelijcken te conſenteren / 't ſelve inde politie ordenin
wilden uyt drucken/ ende de motiven van dien daer by voegen: Da
omme ſpruyt het uyt een groote bitterheydt des herten/ dat die
Leyden ſegghen dat ſy in ſaecken van huwelijck hare wijven ende k
deren der gheeſtelijcker juriſdictie ende den ſtemmen van eenigen vre
delinghen niet willen onderworpen laten ſijn. Want men ſal met
waerheydt niet konnen ſegghen / dat de kercken opt ghearbeydt h
ben yet dat politijck was onder hare juriſdictie te brenghen: M
ter contrarie ('t welcke wy nu ten derden mael moeten aenroeren
wel expreſſelick verordent. Datmen inden kerckelicken vergadering
niet anders handelen ſal, als 'tghene dat kerckelijck is: ende (gelijck in
particulieren Queſtien ſtaet) aengaende de dinghen die ten deele k
kelijck ende ten deele politijck ſijn, gelijck vele in huwelijcken ſaken v
vallen, datmen de Overicheyt bidden ſal, datſe eenighe mannen ve
dene, door welcker raedt ende authoriteydt deſelve met de Claſſe ſu
gheoordeelt werden. Dien volghende is noch laetſtemael vero
inden ghenerale Synodo / belanghende het hertrouwen der gh
die om overſpels wille haer partijen verlaten willen / dat het o
ſpel wettelijck beweſen ſal werden / ende dat voor der Overiche
eer de Dienaers/ volgende de vrijheydt in Godts Woorts toegela
de klachtighe partije met een andere trouwen. Waer uyt imm
klaerlijck blijckt / dat de Kercke haer gheenſiens in eenighe polit
ſaecken begheeren in te ſteken: maer datſe de wereltlijcke ofte
gherlijcke handt haer gerechticheyt end' juriſdictie/ ghelijck da
hoorlijck is / onvermindert laten behouden. Daeromme gaet
niet aen 't ghene ſy vant Concilium te Conſtans verhalen: achten
onnodich te onderſoecken / wie ſy by de vreemdelinghen ver
derwelcken ſtemmen ſy niet gheſint ſijn haer wijven ende kind
te onderwerpen: want de ingheboren ſeſs hen ſulcx noyt te
ren gheleydt hebben: hoewel wy ons bedroeven/ dat wijſe man
die de ongheſtadicheydt der menſchelijcken dinghen behoorde
overlegghen/ vanden vreemdelinghen ſoo verachtelijck ſpreken:
dat wy nu voor by gaen / dat ſy die van het Synodus verſma
als niet wijs ghenoech ſijnde om met hen te rade te gaen in ſaeck
van

nden welcken hier de questie is: 'twelcke sy hen gheensins belgen/
s die van hare wijsheyt hen noyt teghen yemandt beroemt heb=
(behoudens dat so wel vander Overicheyt als vanden Syno=
altijdts ghevolcht werde de wijsheyt / niet die aertsche ende vlees=
elick is / maer die van boven is ende in als over een comt met den
oorde des Heeren / waer van die van het Synodus Dienaren sijn.
ondelick : ghelijckerwijs die van Leyden verclaren niet anders
begheeren dan dat het burgherlicke regement, ghelijck het politijck is,
ck gheheel ende onverdeylt by de politische Overicheyt blyven moghe,
de dat den Kerckelicken mannen tot een nieuwe jurisdictie ende mee-
rschap over Overicheyt, onderdanen, wijf ende kinderen gheen deure
de poorten open gedaen werden, 'twelcke sy so weynich als het oude
usdom weder dencken aen te nemen: Alsoo verclaren wy oock niet
ders te begeeren / dan dat het Kerckelicke regiment / ghelijck het
eestelick is / oock gheheel ende onverdeylt by de Herders ende Op=
nders der kercke blijve / ende dat den politischen mannen / ja den
enen die ghenoech professie doen / datse niet sijn vande gherefor=
eerde Religie / tot een onbehoorlicke jurisdictie ende meesterschap
er de Kercke geen wech gebaent werde / 'twelcke wy even so wey=
ch als de Paepsche tyrannie aennemen souden connen / ende lie=
r wederomme int heymelick vercruypen / om met vryer conscien=
te ghenieten / 'tghene den Wederdooperen selve in hare valsche
eligie niet gheweygert wert. Maer wy hebben sulck een vertrou=
en: ghelijckerwijs mijn H.H. de Staten upt dese corte antwoor=
/ ende indient haren E.E. gelieft / upt onse mondelicke conferentie
et dien van Leyden / ghenochsaem vernemen sullen / dat wy aen
hene in dese Remonstrantie ons / mitsgaders den anderen Kerc=
n der Nederlanden [die inden haren oock breeder op de voorsz. aen-
achten sullen moghen antwoorden] aengheseydt werdt / niet schul=
ch zijn: Dat alsoo sijne Excell. ende hare E. E der Kercke haer
cht ende der ghereformeerde Relige de ware vrijheydt sullen laten
houden: waer upt de segheninghe des Heeren over desen landen ende
n eendrachtighe verbintenisse staet te verwachten / tot gheluckighe
ederstandt des ghemeynen vyandts / ende verbreydinghe des Co=
inckrijcx Jesu Christi: Amen.

F I N I S.

